

Nr 102.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna m. m.; given Stockholms slott den 24 februari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anför här efter följande:

Under punkten 174 i 1939 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde vara riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1939/40 till Nomadskolor: Om- och nybyggnadsarbeten ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Sedan ärendet numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla detsamma och vissa i samband därmed stående frågor.

1. Gällande bestämmelser angående nomadundervisningen.

Till grund för den nuvarande nomadskolororganisationen ligger Kungl. Maj:ts stadga nr 479/1938 angående nomadundervisningen.

Enligt nämnda stadga skola barn av nomadlappar undervisas i för dem särskilt avsedda skolor, kallade nomadskolor. Barn av andra lappar undervisas i allmänhet tillsammans med den övriga befolkningens barn. Där vederbörande skolråd eller folkskolestyrelse eller vederbörande målsman där om gör framställning, må dock sistnämnda barn, därest sådant enligt beprövande av nomadskolinspektören befinnes önskvärt och lämpligt, kunna undervisas i nomadskola.

Undervisningen i nomadskola meddelas dels i visteskola och dels i byskola.

I *visteskola* meddelas den grundläggande undervisningen. Sådan skola är avsedd att till väsentlig del vara i verksamhet under nomadlapparnas uppehåll i fjälltrakterna och skall i allmänhet vara förlagd till eller i närheten av nomadlapparnas visten (visteskolans sommarkurs). Till utökande av undervisningstiden må undervisning i visteskola kunna anordnas även under vintern (visteskolans vinterkurs).

I *byskola* fullföljes och avslutas undervisningen. Sådan skola skall, där ej särskilda förhållanden påkalla avvikelse, vara i verksamhet under nomadlapparnas vinteruppehåll i skogslandet samt vara förlagd å viss plats, så belägen, att nomadlapparnas barn under nämnda tid lämpligen kunna dit samlas för att erhålla undervisning.

Visteskolor och byskolor inrättas till det antal, som bestämmes av Kungl. Maj:t. Förläggning av nomadskola bestämmes av vederbörande domkapitel.

Den årliga *lästiden* för varje lärjungeavdelning i nomadskola skall omfatta minst $34 \frac{4}{7}$ veckor. Där förhållandena det påkalla, må dock vid såväl visteskola som byskola den årliga lästiden för varje lärjungeavdelning minskas till $19 \frac{3}{7}$ veckor.

Om förhållandena nödvändiggöra *inkvartering* av vissa lärjungar vid visteskola, skall antingen inackordering verkställas hos å skolplatsen boende lappfamiljer, eller särskilt hushåll upprättas för lärjungarna. Under den tid, barnen bevista byskola, skola de i allmänhet bo och förplägas i särskilt, härför lämplig lokal inrättat hushåll. Undantagsvis kan inackordering av barn, som bevista byskola, ske hos i trakten boende familjer. Kostnaden för barnens inackordering bestrides av statsmedel.

I alla nomadskoldistrikt utom Jämtlands och Arjeplogs är vid visteskolorna sommarkursen förlagd till eller i närheten av lapparnas visten i fjällen, vinterkursen till någon central plats inom lapparnas vinterbetesmarker. Inom Jämtlands och Arjeplogs distrikt hava genom Kungl. Maj:ts sär-

skilda beslut den 22 november 1935 och den 12 mars 1938 sommarvisteskolorna upphört och de lägre klassernas undervisning förlagts helt och hållet till visteskolor av samma typ som byskolorna.

2. Omorganisation av nomadskolorna i Västerbottens nomadskoldistrikt.

I skrivelse den 17 juli 1936 gjorde *nomadskolininspektören* framställning bland annat om att nomadskolorna i Västerbottens distrikt skulle omorganiseras på så sätt, att visteskolorna i fjällen skulle upphöra och de lägre klassernas undervisning förläggas till fasta skolor av byskoletyp, förslagsvis i Ammarnäs i Sorsele socken, Tärna kyrkby i Tärna socken och Saxnäs i Vilhelmina socken, och till en tid på året, som i stort sett motsvarade de vanliga folkskolornas. Byskolan i Skarvsjö skulle samtidigt indragas. Nya skollokaler borde i samband med förslaget genomförande komma till stånd.

Förslaget, som stödde sig på nomadlapparnas egna önskemål, tillstyrktes av *lappfogden i Västerbottens län* och av *länsstyrelsen* därstädes. *Domkapitlet i Luleå* ställde sig visserligen tveksamt till förslaget men ville, med hänsyn till förhållandena och stämningen i de södra lappmarkerna mot sommarkurserna, icke motsätta sig bifall till framställningen.

I avgivet ulåtande i ärendet den 12 oktober 1937 anförde *skolöverstyrelsen* bland annat följande:

Sommarskolorna i Lapplands två sydligaste nomadskoldistrikt — liksom i Jämtlands — hade icke kunnat i praktiken anordnas så som den ursprungliga tanken varit. Förutsättningen för att dessa skolor skulle kunna på ett bättre sätt än byskolorna binda barnen vid nomadkulturen och sätta dem in i nomadlivet olika sidor vore, att skolorna kunde flytta med lapparna på deras och renhjordarnas vandringar. Då detta vore omöjligt, komme skolkåtan att under större delen av sommaren ligga långt från den trakt, där nomaderna befunne sig, och barnen komme endast tillfälligtvis att få besök av sina föräldrar eller att se något av renhjordarna och deras skötsel. Även om undervisningen i skolan sökte så långt möjligt inrikta barnens intresse på renskötsel, komme den dock att utgöra ett bestämt hinder för barnen att under den bästa tiden av året erhålla praktisk erfarenhet av nomadlivet. Om däremot undervisningen helt förlades till tid utom sommaren, skulle barnen kunna få tillfälle att under sommaren följa sina föräldrar i fjällen, öva sig i sitt modersmål och göra iakttagelser över nomadernas och renarnas liv. Överstyrelsen funne med anledning härav den föreslagna omorganisationen välbetänkt.

Även ur skolundervisningens synpunkt skulle sommarskolornas upphörande innebära bestämda fördelar. Skolkåtorna skulle utbytas mot vanliga skolsalar, och även om undervisningen i de förra gäve goda resultat, så måste dock skolsalarna, där barnen hade möjlighet till bättre skrivställning m. m. och tillgång till mera rikhaltig materiel och större tillgång till böcker, vara att bestämt föredraga ur pedagogisk synpunkt. Att en modern skolsal därjämte vore bättre ur hygienisk synpunkt än en trång, rökig och dragig kåta, vore självfallet.

I Västerbottens nomadskoldistrikt finnes tre visteskolor med sommarkurs, en i Dåråudden inom Sorsele socken, en i Atostugan inom Tärna socken och en i Velmesmakke inom Vilhelmina socken. Undervisningen påginge inom dessa skolor under tiden den 1 juli—den 5 oktober. Barnen från samtliga dessa skolor samlades för undervisning i vinterkurs under vårterminen den 7 januari—den 31 maj i Skarvsjö by i Stensele socken. Dit vore också distriktets byskola, med lästiden den 9 september—den 14 december och den 7 januari—den 31 maj förlagd. Såväl skolsalar som skolhemslokaler förhyrdes av staten i bondgårdar i byn. Skolsalarna vore relativt goda, men skolhemmet vore mycket trångt, och det erbjöde synnerliga svårigheter att under vårterminen härbärgera samtliga barn. Då därjämte Skarvsjö vore en typisk bondby, där miljön knappast påminde om den, som vore typisk för nomadfolket, syntes det lämpligt, att, som nomadskolinspektören föresloge, skolan i Skarvsjö förflyttades.

Enligt nomadskolinspektörens förslag skulle nomadskolorna i Västerbottens distrikt bliva till antalet tre, vilka skulle förläggas till platser med mera lapskt inslag, förslagsvis Ammarnäs, Tärna och Saxnäs, där lapparna hade sina färdvägar, där de samlades till helg, och där deras gamla bodde på ålderdomshem, samt där bättre möjligheter till sjukvård finnes vid förekommande sjukdomsfall bland barnen. Rörande lämpligheten härav syntes intet vara att erinra.

Någon ökning av lärarbehovet skulle icke ske genom denna omorganisation.

Däremot torde omorganisationen med nödvändighet medföra vissa byggnadskostnader. Då emellertid även med nuvarande organisation sådana kostnader vore ofrånkomliga på grund av de nuvarande lokalernas otillfredsställande skick, syntes icke byggnadsfrågan böra lägga hinder i vägen för omorganisationen.

I propositionen nr 170/1938 angående lönereglering för nomadlärare m. m. berördes också ifrågavarande organisationsfråga. Jag påpekade, att omorganisationsförslaget beträffande Västerbottens skoldistrikt förbundits med yrkande på uppförande av nya skol- och skolhemslokaler. Byggnadsfrågan, som nödvändiggjorde framställning till riksdagen, vore dock för det dåvarande icke slutligt utredd och behandlad av myndigheterna, varför saken icke kunde komma till behandling förrän tidigast vid 1939 års riksdag. Vid sådant förhållande måste med avgörande av organisationsfrågan angående Västerbottens distrikt tills vidare anstå.

Jag återkommer i det följande i samband med byggnadsfrågornas behandling till detta spörsmål.

3. Fortsättningsskolundervisning för nomadbarn m. m.

I skrivelse den 5 januari 1937 har *nomadskolinspektören* framställt förslag om införande av heltidsläsning vid samtliga nomadskolor ävensom förordat utredning angående anordnande av fortsättningsskolundervisningen för nomadbarnen. Inspektören har anfört huvudsakligen följande:

Att på ett fullt tillfredsställande sätt ordna nomadbarnens undervisning hörde till de svåra uppgifterna. År 1913 genomfördes en ny ordning beträffande det lapska skolväsendet, och då fastställdes, bland annat, att nomadlapparnas barn skulle undervisas i särskilda för dem avsedda skolor, under det att bofasta lappars barn skulle gå i vanliga skolor. År 1925 utfärdades ny stadga angående nomadundervisningen i riket, varigenom grunderna för lapska skolväsendets organisation av år 1913 i stort sett bibehölls.

Ehuru lapparna i vårt land levde under vitt skilda förhållanden i olika lappmarker, hade inspektören för sin del kommit till den bestämda uppfattningen, att nomadbarnen överallt borde undervisas i särskilda för dem avsedda skolor, skilda från den bofasta befolkningens barn. Lapparnas näring, renskötseln, komme säkerligen alltid att utövas i vårt land, även om kulturen med allt vad därtill hörde, trängde sig in på samefolket. Detta renskötande folk komme därför också att behöva en för deras förhållanden lämpad undervisning. Det vore dock ej klart, att den nuvarande organisationen av denna undervisning vore den lyckligaste.

Heltidsundervisning för nomadbarn vore genomförd till och med Arjeplogs distrikt söderifrån räknat. Från och med Jokkmokks distrikt och norr ut vore undervisningstiden för 1—3 klasserna $34\frac{4}{7}$ veckor men för klasserna 4—6 endast $19\frac{3}{7}$ veckor. Det kunde måhända för mången anses onödigt att hålla nomadbarn i skola längre än att de nödtorftigt lärde sig läsa, skriva och räkna och inhämta kristendomens huvudstycken. Inspektören ansåge emellertid, att även de nordliga lapparnas barn behövde heltidsläsning jämväl i de högre klasserna. Nomaden behövde kunskap i lika hög grad som övriga svenska medborgare. Det förefölle inspektören alltså nödvändigt att så småningom införa heltidsläsning över hela linjen, helst som nuvarande ferier under tiden den 16 april—den 30 november vore alldeles för långa.

För närvarande skedde undervisningen i nomadskolan på svenska, och någon plats för lapska språket funnes ej på skolschemat. Det ansåges dock med fog, att nomadernas barn i skolan borde få åtminstone någon undervisning i sitt modersmål, en sak, som nog i flera distrikt ginge att ordna. Inspektören hade tänkt sig, att morgonbön varje dag skulle ske på lapska språket, varjämte två timmars lapsk undervisning skulle äga rum i veckan.

Fortsättningskolundervisningen för nomadungdomen vore även en viktig sak, som snarligen borde ordnas. Det vore utrett, att all nomadungdom i framtiden ej kunde leva på renskötsel utan bleve tvingad ägna sig åt andra näringsfång, i första hand åt jordbruk. Vid skolålderns slut borde man kunna förstå, vilka lappbarn, som vore lämpade för renskötsel, och dessa borde få en särskild fortsättningskolkurs, yrkesbetonad i anslutning till renskötsel. De andra barnen, som kunde ägna sig åt jordbruk, borde då få fortsatt undervisning med hänsyn till detta yrke. Här om borde dock särskild utredning företagas.

Folkskolinspektörerna i Norrbottens södra, mellersta och norra inspektionsområden hava i avgivna yttranden biträtt nomadskolinspektörens uppfattning, att nomadbarnen fortfarande borde undervisas i särskilda för dem avsedda skolor. Vidare hava inspektörerna ansett, att utredning borde komma till stånd, beträffande fortsättningskolundervisning för nomadungdom.

Länsstyrelsen i Luleå och domkapitlet därstädes hava i gemensamt utlåtande den 10 februari 1939 anfört följande:

Till en början ville länsstyrelsen och domkapitlet helt instämma i vad nomadskolinspektören anfört i fråga om angelägenheten av att nomadbarnen bibringades en skolunderbyggnad fullt likvärdig med den, som kommen bofasta befolkningen till del. I detta sammanhang finge erinras om den övergång från nomadlivet till fast bosättning, som i viss utsträckning måste äga rum, bland annat till följd av betesmarkernas begränsning och den lapska folkstammens tillväxt. 1930 års lapputredning beräknade sålunda, i huvudsak med stöd av utredningar, som på området verkställdes av professorn S. G. W. Wahlund, att varje år omkring tio renskötande lappar bleve övertaliga inom rennärings och således måste beredas rum i annan näring, närmast jordbruk i lappmarkerna. Det vore uppenbarligen av vikt, att dessa nomader icke vore sämre rustade i fråga om skolunderbyggnad än den bofasta befolkningen, då det gällde att börja det bofasta livet.

Av det sagda framginge, att införande av heltidsläsning såvitt möjligt borde ske vid samtliga nomadskolor. Den olägenhet, en ökad lästid och därmed följande något längre frånvaro från det egentliga nomadlivet förde med sig, syntes mer än väl uppvägas av fördelen av en fullgod skolunderbyggnad. De bristande färdigheter i renskötelsens teknik, som dessa få veckor skulle kunna tänkas medföra, vore betydligt lättare att utfylla än frånvaron av skolans normala kunskapsmått.

I fråga om fortsättningsskolundervisningens ordnande för nomadbarnen ville länsstyrelsen och domkapitlet taga avstånd från den åskådning, som hävdade, att de renskötande lapparnas barn icke för sin näring och framtid skulle hava behov av särskilda kunskaper utöver nödortfödig färdighet i läsning, skrivning, räkning och kristendomens huvudstycken. På fortsättningsskolstadiet borde nomadbarnen erhålla undervisning bland annat i det grundläggande, av vad lag och författningar stadgade om lapparna och lappprivilegiet, om renskötelsens utövande, om skadeståndsskyldighet för renskador och förhållandet lappar och bofasta emellan över huvud taget, om renmärken samt om konventionerna med Norge och Finland liksom även det huvudsakliga av vad byaordningarna föreskrev om renskötelse regler under olika årstider, om flyttningar, gruppbildningar och skiljningar samt om hushållning med betesmarkerna under olika delar av året m. m. Kunskap om nu angivna frågor vore värdefull, även om nomad barnet i en framtid skulle upphöra med nomadlivet och bliva bofast, då det ofta gällde att respektera de renskötande stamfrändernas rättigheter och att uppfylla egna skyldigheter mot dessa. Emot nomadskolinspektörens förslag angående utredning av frågan om fortsättningsskolundervisningens ordnande för nomadbarnen hade länsstyrelsen och domkapitlet intet att erinra.

I anslutning till det anförda önskade länsstyrelsen och domkapitlet understryka, att man borde ställa minst lika stora fordringar på effektiviteten av undervisningsväsendet för nomadbarnen som för den bofasta befolkningens barn.

Länsstyrelsen och domkapitlet vore vidare i likhet med folkskolinspektörerna i Norrbottens södra, mellersta och norra distrikt av den uppfattningen, att man vore nödsakad avvisa tanken på att bereda nomadbarnen undervisning i vanliga folkskolor. Det vore framför allt nomadlapparnas flyttningsförhållanden, som gjorde det praktiskt taget omöjligt att ordna

undervisning av deras barn i vanliga folkskolor, då de ordinarie lästerminerna ej alls passade.

I utlåtande den 11 oktober 1938 har *skolöverstyrelsen* — under erinran om den av förenämnda myndigheter hävdade uppfattningen, att nomadbarnen alltjämt borde undervisas i särskilda för dem avsedda skolor — yttrat huvudsakligen följande:

Även om undervisningen för de flyttande lapparnas barn sålunda liksom hittills borde ske i särskilda nomadskolor, vore det dock icke givet, att den nuvarande organisationen, omfattande sommarviste-, vinterviste- och byskolor, vore den lyckligaste. Sommarskolorna hade redan slopats i Lapplands två sydligaste nomadskoldistrikt. Beträffande de nordligare nomadskoldistriktet tydde vissa tecken på att en omorganisation även där snart kunde bli önskvärd. Därest den utredning rörande nomadskolväsendet, som nomadskolinspektören påyrkade, skulle komma till stånd, borde den därför enligt överstyrelsens mening lämpligen omfatta även frågan om sommarvisteskolornas vara eller icke vara.

En annan fråga, som nomadskolinspektören bringat på tal, vore införande av heltidsläsning, d. v. s. minst $34 \frac{4}{7}$ veckors lästid i samtliga nomadskolor. För närvarande vore heltidsläsning genomförd för samtliga nomadbarn i Jämtlands, Västerbottens och Arjeplogs nomadskoldistrikt, under det lästiden i övriga skoldistrikt (Jokkmokks, Gällivare, Jukkasjärvi, Vittangi och Karesuando) endast utgjordes av $19 \frac{3}{7}$ veckor för de äldre barnen (klasserna 4—6), medan däremot de lägre klasserna (1—3) även där hade $34 \frac{4}{7}$ veckors lästid. Överstyrelsen funne det angeläget, att samtliga nomadbarn erhöles undervisning under minst $34 \frac{4}{7}$ veckor. Då nomadbarn alltid under skoltiden bodde i skolan eller dess omedelbara närhet, utgjorde icke skolvägen något hinder för heltidsläsning. Ej heller syntes föräldrarnas boplatz eller behovet av barnens deltagande i renskötseln hava något större inflytande på denna fråga, då det icke försports några olägenheter av att heltidsläsning genomförts i de södra nomadskoldistriktet. Då emellertid ganska stora olikheter förefunnos i fråga om de förhållanden, varunder lapparna framlevde sitt liv i olika delar av Lappland, och dessa olikheter i viss mån inverkade på och måste avspegla sig i skolförhållandena, torde icke heltidsläsning böra genomföras utan att först en utredning i frågan gjordes.

En annan fråga, som enligt nomadskolinspektörens önskan borde undersökas, vore, huruvida lapska språket kunde givas någon plats på skol-schemat.

Den utredning, som nomadskolinspektören påyrkade, skulle enligt hans mening huvudsakligen omfatta fortsättningsskolundervisningens ordnande för nomadbarnen. Sådan undervisning saknades för närvarande. En dylik utredning hade förordats av samtliga de i ärendet hörda myndigheterna.

I samband med denna utredning om fortsättningsskola för nomadbarnen borde enligt överstyrelsens uppfattning även undersökas, huruvida skoltiden för dem liksom för den vanliga folkskolans barn borde utökas med ett sjunde skolår.

Såsom framginge av vad överstyrelsen nu anfört, funnes åtskilliga frågor inom nomadskolundervisningen, vilka tarvade sin snara lösning. Överstyrelsen ville tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte åt särskilda sakkunniga uppdraga att utreda dels frågan om anordnande av fortsättningsskolundervis-

ning för nomadbarnen, dels ock andra för nomadundervisningen aktuella spörsmål (sommarmisteskolornas ändamålsenlighet, lästidens utsträckning, införande av ett sjunde skolår, lapska språkets eventuella användande vid viss undervisning m. m.).

Länsstyrelserna i Umeå och Luleå samt domkapitlet i Härnösand hava i utlåtanden respektive den 14 december 1938, den 31 december 1938 och den 18 januari 1939 tillstyrkt, att den av skolöverstyrelsen ifrågasatta utredningen komme till stånd.

4. Om- och nybyggnad av lokaler för nomadundervisningen.

I sin förenämnda skrivelse den 5 januari 1937 har *nomadskolinspektören* jämväl framlagt ett program till anskaffande av nya och tidsenliga lokaler för nomadskolväsendet i samtliga nomadskoldistrikt. Inspektören har i förevarande avseende anfört huvudsakligen följande:

För att nomadskolväsendet skulle kunna fungera, behövdes lokaler, vilka nu så gott som överallt vore ytterst bristfälliga. Folkskoldistriktet hade numera ändamålsenliga och präktiga skollokaler, under det att statens eget skolväsende, nomadskolväsendet, arbetade i trånga, dragiga, kalla och mängen gång hälsovådliga lokaler.

Vad först anginge de s. k. hushållskåtorna, där barnen vid byskolorna i Karesuando, Lannavaara, Jukkasjärvi, Killinge och Vaikijaure bodde under skoltiden den 1 december—den 15 april, vore dessa ett besynnerligt melanting mellan kåta och hus. Dessa kåtor vore mycket ohygieniska. Den enda ventilationsmöjligheten förefunnes genom den i regel ganska otätt slutande dörren. Å det med ris belagda jordgolvet sammanpackades nattetid 12 till 14 barn med viloplatser omedelbart intill varandra. Följden bleve, att varje infektion, som träffade ett av barnen, omedelbart överfördes till alla i kåtan inhysta. Talrika exempel på dylika massinfektioner funnes. Detta förhållande vore så mycket mera farofyllt i betraktande av att tuberkulosen under de senaste åren blivit alltmer spridd bland lapparna. Redan kåtornas kubikinnehåll vore alldeles för litet för det antal personer, som där måste bo. I dessa hushållskåtor skulle all mat tillredas och alla kläder tvättas och torkas åt 13—15 personer. Bland annat skulle under natten barnens skor och skohö upphängas i kåtan till torkning, vilket förorsakade, att luften bleve i hög grad förorenad.

Man hade försvarat dessa s. k. hushållskåtor med påståendet, att nomadbarnen, om de under skoltiden bortskämdes med kulturellt mera avancerade bostäder, skulle avvänjas från nomadlivet. Inspektören ville framhålla, att lapparna i Norrbotten sedan långt tillbaka i tiden vintertid innebott och för närvarande innebodde hos den bofasta befolkningen. Detta hade ingalunda verkat hämmande på deras nomadinstinkter. Vidare hade de flesta nu levande äldre nomader under skoltiden bott i vanliga hus, tillhörande staten eller enskilda missionssällskap. Och även sedan den nya nomadskolstadgan trätt i tillämpning, vore nomadskolbarnens hushåll i Arjeplog, Skarvsjö och Ånge vintertid förlagda i bostäder av modern typ. Erfarenheten härifrån hade visat, att detta ej i minsta grad verkat hämmande för rationell renskötsel.

Enligt inspektörens uppfattning talade således alla skäl för att vanliga skolhem inrättades för nomadbarnen.

Beträffande de nuvarande skollokaler ville inspektören framhålla följande:

Karesuando byskola. Här saknades särskilt skolhus och lärarbostäder. Skolan vore inrymd i två förhyrda lokaler, vilka, ehuru de bästa, som stått att uppbringa, vore kalla och oändamålsenliga. Barnen bodde i tre hushållskåtor.

Lannavaara byskola. Här hade staten egna byggnader. Dessa vore dock mycket bristfälliga, kalla och dragiga samt i behov av grundlig ombyggnad. Barnen bodde i sex hushållskåtor.

Jukkasjärvi byskola. Här hade staten egna skollokaler med bostad för två småskollärarinnor. Dessa lokaler vore kalla, dragiga och oändamålsenliga. Fyra lärosalar funnes, av vilka en ej vore mer än fyra meter i fyrkant. Klasserna 3 och 4 hade sin skolsal i en särskild gammal dålig byggnad. I en tredje byggnad vore lärosalen för klasserna 5 och 6 inrymd. Denna vore visserligen rymlig nog, men liksom de övriga kall. Denna sal kunde dock genom grundliga reparationer bliva bra. Slöjdundervisningen för gossar bedreves i en särskild sal i en av byggnaderna. Denna sal kunde under stark kyla ute ej uppvärmas trots intensiv eldning i kaminen. Barnen bodde i sex kåtor.

Killinge skola. Här saknade staten helt och hållet egna lokaler för skola och lärarbostäder, varför sådana lokaler måst förhyras. En sådan anordning vore ett provisorium och förkastlig. Byggandet av skolhus vore oundgängligen påkallat. Barnen vore inhysta i fyra hushållskåtor och i två privata, dåliga uthusbyggnader.

Vaikijauere byskola. Här saknade staten också egna byggnader såväl för skolan som för lärarna. Skolan vore inrymd i privatbostad, och barnen bodde i fyra hushållskåtor.

Arjeplogs skola. Här hade staten en egen gammal och dålig byggnad med två skolsalar. I byggnaden vore anordnat ett skolhem för barnen.

Västerbottens nomadskoldistrikt. För närvarande vore detta distrikts byskola och visteskola med vinterkurs belägen i Skarvsjö bondby i Stensele församling. Här arbetade skolan helt och hållet i förhyrda lokaler. Trots största ansträngningar hade det ej lyckats att få goda lokaler. Skolhemmet vore förlagt till särskild bondgård, men gården vore trång efter barnantalet, kall och olämplig.

Jämtlands nomadskoldistrikt. Här vore byskolan förlagd till svenska missionssällskapets byggnader i Änge i Undersåkers socken. Dessa lokaler förhyrdes, vad skolan beträffade, av staten. Staten hade barnen inackorderade i missionssällskapets barnhem. Lärarna hyrde bostäder av missionssällskapet. Samtliga lokaler vore endast några år gamla, moderna, ändamålsenliga och trevliga. Inom distriktet funnes nu efter omorganisationen tre skolor, omfattande klasserna 1—3, vilkas undervisning ägde rum samtidigt med byskolans, d. v. s. under tiden 9 september—den 14 december och den 7 januari—den 31 maj. För dessa skolor tarvades tre nya skolanläggningar. Den ena skolan vore nu förlagd till Håkafot i Frostvikens

socken. Denna plats önskade lapparna utbytt mot Gäddede. De lokaler för skolan, som finnes i Håkakafot, vore statens, men byggnaden vore alldeles undermålig och tomten liten och vattensjuk. Den andra låge i Jänsmässholmen i Rönnöfors och vore inrymd i förhyrd lokal. Även beträffande denna skola vore den framtida förläggingsplatsen ännu ej slutgiltigt avgjord. Staten hade i Nyhem, Undersåkers socken, en liten skollokal och en hushållskåta, men det vore ej säkert, att den platsen för framtiden vore den lämpligaste för skolan. Den tredje skolan låge nu i Storvallen och vore inrymd i förhyrd lokal, vilken ej i längden kunde få användas. Staten ägde en liten skola i Fjällsjön i Tännäs socken. Denna lokal vore bristfällig och kall och för obetydlig.

Inspektören hade verkställt en preliminär utredning angående nya skolhusbyggnader m. m. De tillgängliga medlen hade emellertid ej räckt till vidlyftiga omarbetningar av uppgjorda ritningar. Det av inspektören nu framlagda förslaget måste därför betraktas som förstahandsförslag, vilket i många detaljhänseenden borde omformas. Med överlämnande av ritningar, beskrivningar och kostnadsberäkningar för de olika byggnaderna framlade inspektören följande byggnadsprogram:

K a r e s u a n d o b y s k o l a. Barnantalet beräknades till omkring 35, uppdelade på två klasser.

Skolan skulle uppföras i en våning med frontespis och innehålla — förutom två lärosalar — gymnastiksal och två slöjdsalar jämte lärarrum och museum. Inspektören ansåge gymnastiksal vara erforderlig även vid nomadskolor, då gymnastik förekomme på skolschemat. Denna sal komme också väl till pass som skolans samlingsal.

Lärarykstaden skulle innehålla bostad för en folk- och en småskollärarinna.

Skolhem borde även uppföras.

Enligt verkställda beräkningar skulle kostnaderna för anläggningen uppgå till:

Skolan	kronor	58,000
Lärarykstaden	»	30,300
Skolhemmet	»	80,300
Uthus	»	2,000
Möbler m. m.	»	7,000

Summa kronor 177,600.

L a n n a v a a r a b y s k o l a. Barnantalet beräknades till 50 à 55, uppdelade på tre klasser. Den gamla skolbyggnaden skulle användas och omändras, varvid lärosalar och lärarykstäder för två lärare komme att inrymmas i samma byggnad. Lärarykstäderna borde omändras till lagenliga bostäder för två småskollärarinnor. Den tredje lärarkraften vid skolan borde lämpligen kunna förhyra sig bostad.

Skolhem skulle uppföras.

Enligt verkställda beräkningar skulle kostnaderna för anläggningen uppgå till:

Skola och lärarbostad	kronor	26,600
Skolhem	»	104,000
Inventarier etc.	»	7,000
		<hr/>
Summa kronor		137,600.

J u k k a s j ä r v i b y s k o l a. Barnantalet beräknades till omkring 80, uppdelade på fyra klasser.

De två nu befintliga urgamla skolhuslokalerna skulle nedrivas tillika med övriga å skoltomten befintliga ruckelbyggnader. Den tredje skolbyggnaden skulle omändras, så att den komme att innehålla nödiga lärosalar och specialrum. Den nya skolan komme att bli lång och i en våning med frontespis men komme att väl passa in i miljön.

Lärarbostaden skulle innehålla bostad för en folkskollärare och två småskollärarinnor.

Skolhem borde uppföras.

Enligt verkställda kostnadsberäkningar skulle kostnaderna för anläggningen uppgå till:

Skolan	kronor	56,000
Lärarbostaden	»	38,800
Skolhemmet	»	121,400
Uthus	»	8,000
Inventarier	»	13,000
		<hr/>
Summa kronor		237,200.

K i l l i n g e b y s k o l a. Barnantalet beräknades till omkring 90, uppdelade på fyra klasser.

Skolan skulle nybyggas.

Lärarbostaden skulle uppföras för en folkskollärare, en folkskollärarinna och två småskollärarinnor. I denna bostad hade dessutom inlagts ett gäst- rum, vilket ansåges behöfligt, då många besök gjordes vid denna skola och det vore ont om bostadsplats i byn.

Skolhem skulle uppföras.

Enligt verkställda beräkningar skulle kostnaderna för anläggningen uppgå till:

Skolan	kronor	83,000
Lärarbostaden	»	55,000
Skolhemmet	»	121,400
Uthus	»	2,500
Inventarier	»	13,000
		<hr/>
Summa kronor		274,900.

V a i k i j a u r e b y s k o l a. Barnantalet beräknades till omkring 40, uppdelade på tre klasser.

Skolan skulle nybyggas.

Lärarbostaden skulle innehålla bostad för tre småskollärarinnor, dock med tanke på att vid behov i första våningen befintliga bostäder skulle kunna omändras till bostad för folkskollärare. I och med att en folkskol- lärare anställdes, skulle den ena småskollärarinnan hyra sig bostad i byn.

Skolhem skulle uppföras.

Enligt verkställda beräkningar skulle kostnaderna för anläggningen uppgå till:

Skolan	kronor	66,000
Lärarybostaden	»	33,500
Skolhemmet	»	80,300
Uthus	»	2,500
Inventarier	»	7,500

Summa kronor 189,800.

Arjeplogs byskola. Barnantalet beräknades till omkring 30, fördelade på två klasser.

Skolan vore belägen mitt inne i det tätt bebyggda samhället, vilket måhända kunde anses olämpligt, varför två alternativ till lokalfrågornas ordnande framställdes.

Alternativ 1. Nu befintliga lokaler skulle omändras till skola och skolhem.

Alternativ 2. Lokaler skulle nybyggas i huvudsaklig enlighet med vad som föreslagits beträffande Karesuando byskola.

Kostnaderna för anläggningen enligt alternativ 1 hade beräknats till 39,900 kronor och enligt alternativ 2, omfattande skola, lärarybostad, skolhem, uthus och möbler till 177,600 kronor.

Enligt vad inspektören inhämtat, såge Arjeplogs kommun gärna, att nomadskolfrågan i detta distrikt komme att lösas enligt alternativ 2, varvid kommunen skulle i utbyte mot den nuvarande tomten för nomadskolan kostnadsfritt ställa annan lämplig tomt till förfogande.

Västerbottens nomadskoldistrikt. Barnantalet beräknades till omkring 35, fördelat med ungefär lika antal från socknarna Sorsele, Tärna och Vilhelmina. Nu undervisades dessa barn under vårterminen i Skarvsjö nomadskola, uppdelade på två klasser. Om föreslagen omorganisation av skolväsendet i detta distrikt fastställdes, skulle skolan i Skarvsjö upphöra och tre nomadskolor inrättas, en i Sorsele, en i Tärna och en i Vilhelmina.

Kostnaden för varje sådan skolanläggning hade beräknats till följande belopp:

Skolan	kronor	13,230
Skolhemmet	»	27,500
Uthus	»	700
Inventarier	»	1,070

Summa kronor 42,500.

Ordnandet av nomadskolväsendet i Västerbottens distrikt skulle alltså enligt detta förslag stiga till en kostnad av ($3 \times 42,500 =$) 127,500 kronor.

Härjämte ville inspektören framlägga ett förslag till centralskola för Västerbottens distrikt. Kostnaden för denna skolanläggning hade beräknats till 152,000 kronor. Då förslaget om tre skolor i distriktet bleve billigare och ändamålsenligare, förordade inspektören på det livligaste detta förslag.

Jämtlands nomadskoldistrikt. Barnantalet beräknades till omkring 35, omfattande klasserna 1—3.

För dessa barn behövdes tre skolanläggningar i enlighet med vad som föreslagits för Västerbottens distrikt, och kostnaderna härför beräknades till 127,500 kronor.

För samtliga ifrågavarande skolbyggnader m. m. skulle kostnaderna enligt sålunda verkställda beräkningar ställa sig på följande sätt:

Karesuando	kronor	177,600
Lannavaara	»	137,600
Jukkasjärvi	»	237,200
Killinge	»	274,900
Vaikijaure	»	189,800
Arjeplog (alternativ 2)	»	177,600
Västerbottens distrikt	»	127,500
Jämtlands »	»	127,500

Summa kronor 1,449,700.

Enligt ifrågavarande beräkningar skulle sålunda totalkostnaden för att skaffa fullt tidsenliga lokaler för nomadskolans verksamhet stiga till 1,449,700 kronor. Denna siffra kunde vid första påseendet synas avskräckande, men man finge besinna, att det gällde byggnader för ett skolväsende, som för närvarande delvis helt och hållet saknade lokaler, och i de fall då dylika funnes vore av sämsta möjliga beskaffenhet.

Sedermera har nomadskolinpektören i en kompletterande skrivelse inkommit med utredning angående tomtmark för de ifrågasatta skolanläggningarna. Av denna utredning inhämtas:

1) att i Karesuando tomt om 100 × 100 meter måste köpas för en beräknad kostnad av 1,300 kronor;

2) att i Lannavaara och Jukkasjärvi nomadskolväsendet ägde erforderlig tomtmark;

3) att i Killinge lapptillsyningsmannen Olof Andersson lovat skänka tomt av erforderlig storlek;

4) att i Vaikijaure tomt måste inköpas för en beräknad kostnad av 1,300 kronor;

5) att i Arjeplog skolan ägde erforderlig tomtmark;

6) att i Västerbottens distrikt — vid bifall till förslaget om inrättande av de av inspektören föreslagna tre nya skolorna — skoltomter måste inköpas för en beräknad kostnad av (3 × 800 =) 2,400 kronor; samt

7) att i Jämtlands distrikt fastigheten i Håkafot kunde försäljas och för den erhållna köpesumman inköpas tomt för en skola i Gäddede samt att för de två andra av inspektören föreslagna skolorna skoltomter måste inköpas för (2 × 500 =) 1,000 kronor.

Kostnaderna för inköp av skoltomter beräknades sålunda av nomadskolinpektören till sammanlagt 6,000 kronor.

Folkskolinspektören i Norrbottens norra inspektionsområde har framhållit, att någon besparing i byggnadskostnaderna möjligen kunde göras, om sambruk i fråga om vissa lokaler mellan nomadskolorna och redan befintliga vanliga folkskolor finge ske. Utan större olägenhet syntes dylikt sambruk kunna äga rum beträffande gymnastik- och slöjdsalar samt skolkök.

Folkskolinspektören i Norrbottens mellersta inspektionsområde har ifrå-

gasatt, att lokalerna för det nedlagda seminariet i Murjek skulle användas för nomadskolväsendets behov.

Lappfogdarna i Norrbottens norra och södra distrikt hava vitsordat, att nomadskolväsendet för närvarande arbetade under förhållanden, som icke kunde anses motsvara de fordringar, man borde ställa på ett statligt undervisningsverk. Genomgripande förbättringar av förhållandena vore därför oundgängligen påkallade.

Länsstyrelsen i Luleå och domkapitlet därstädes hava i gemensamt yttrande den 10 och den 23 februari 1938 anfört bland annat följande:

Vad anginge inkvarteringen av nomadbarnen under skolgången, kunde såväl länsstyrelsen som domkapitlet på grund av egna iakttagelser från besök vid de flesta av de s. k. hushållskåtorna till fullo instämma i den förkastelse som över desamma, som avgivits av nomadskolinspektören. Även från lapparnas egen sida hade framställts klagomål över dessa hushållskåtor. En kåta av bräder av sådan beskaffenhet som hushållskåtan måste med sin otillräckliga ventilation och överbeläggning bliva fuktig; på vissa platser vore hushållskåtorna därtill uppförda på vattenrik mark. I jämförelse med dessa hushållskåtor vore tältkåtorna sunda och ofarliga med god luftväxling, och mot kylan hade ju alltid lapparna i renhudarna ett fullgott skydd. En ändring med det snaraste av nomadbarnens förläggning under skolgången vore sålunda av behovet påkallad, och förslaget om inrättande av vanliga skolhem syntes länsstyrelsen och domkapitlet vara den bästa lösningen av förevarande spörsmål. Några betänkligheter mot inrättande av skolhem i stället för hushållskåtor med hänsyn till en befarad avtrubning av lappbarnens nomadinstinkter hyste länsstyrelsen och domkapitlet icke. Farhågorna för att dessa barn genom att bo i vanliga hus under skolgången skulle få smak för ett fastboende liv och avskräckas från det hårda och strapatsrika nomadlivet vore nog överdrivna. Såsom även nomadskolinspektören berört, hade dessa barns föräldrar och deras fäder före dem i många orter efter åtskilliga flyttningstråk om vintrarna lagt in sig hos bönder och nybyggare i skogslandet, utan att man kunnat spåra någon avgång ur renskötseln och nomadlivet som följd av dessa förhållanden.

Om sålunda en förbättring av nomadbarnens inkvartering under skolgången med det snaraste borde genomföras, kunde icke heller lösningen av frågan om inrättande av ändamålsenliga undervisningslokaler och lärarbostäder för nomadväsendet uppskjutas någon längre tid, vilket nomadskolinspektörens beskrivning av de nu använda lokalerna tydligt utvisade.

Med hänsyn till de betydande kostnader, som genomförande av det nu föreliggande nybyggnadsförslaget för nomadskolväsendet skulle medföra (bland annat torde byggnadskostnaderna sedan kostnadsberäkningarna år 1936 uppgjordes hava ökat med omkring 40 procent), hade olika utvägar att nedbringa kostnaderna undersökts. Tanken att bereda nomadbarnen undervisning i vanliga folkskolor måste emellertid avvisas. Om sålunda detta icke låte sig göra, vore det emellertid mycket väl tänkbart, att sambruk av lokaler i viss utsträckning skulle kunna ske på sätt, folkskolinspektören i norra inspektionsområdet framhållit. Dessa frågor torde böra underkastas omprövning i varje särskilt fall.

Vidare hade folkskolinspektören i mellersta inspektionsområdet framfört tanken på att använda lokalerna för det nedlagda seminariet i Murjek för nomadväsendets behov. Länsstyrelsen och domkapitlet ställde sig emellertid synnerligen betänksamma mot detta uppslag av den anledningen, att det icke kunde vara lämpligt att förlägga en skola för nomadbarnen i ett stationssamhälle.

Av det anförda framginge, att för länets och Luleå stifts vidkommande genomförande av ett omfattande nybyggnadsprogram för nomadväsendet vore ofrånkomligt. Den tekniska och ekonomiska utformningen av det nu föreliggande förslaget vore emellertid icke sådan, att länsstyrelsen och domkapitlet vore beredda att taga slutgiltig ställning till detsamma. I följd härav hemställdes att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning angående behovet av nybyggnader för nomadskolväsendet jämte utarbetande av nytt i tekniskt-ekonomiskt avseende sakkunnigt förslag till byggnadsprogrammets utformning.

Skolöverstyrelsen har enligt utlåtande den 11 oktober 1938 funnit det klart ådagalagt, ej blott att ett stort behov av nya lokaler såväl för undervisningen som för bostäder åt barn och lärare förefunnes inom nomadskolväsendet, utan ock att detta behov snarast måste tillfredsställas. I detta hänseende yttrar *överstyrelsen* bland annat:

I de flesta fall hyrde staten lokaler för skolorna, och det låge i sakens natur, att även i de fall, då nomadskolinspektören lyckats hyra lokal åt skolan i en bra bondgård, kunde denna dock ej fylla kraven på en lämplig skollokal. Och på de ställen, där staten hade egna skollokaler, vore dessa gamla och i ett mycket bristfälligt skick.

Byskolor funnes för närvarande i Karesuando, Lannavaara, Jukkasjärvi, Killinge, Vaikijaure, Arjeplog, Skarvsjö och Änge, varjämte fasta visteskolor av byskoltyp funnes på tre platser i Jämtlands län, nämligen Håka-fot, Jänsmässholmen och Storvallen. På endast fyra av dessa platser hade staten egna lokaler, nämligen i Lannavaara, Jukkasjärvi, Arjeplog och Håka-fot, samtliga gamla och bristfälliga. På övriga platser förhyrdes lokaler för skolbruk. Av dessa kunde endast lokalerna i Änge anses fullt tillfredsställande.

Som exempel på skollokalernas dåliga beskaffenhet kunde beträffande skolan i Jukkasjärvi nämnas, att verkställda mätningar visat, att temperaturen vid lektionernas början kunde vara under 0° , och att temperaturen vid golvet sällan steg över $+10^{\circ}$. Bläcket i bläckhornen brukade frysa och kunde ej användas förrän långt fram på dagen. Vad slöjdsalen beträffade, kunde denna, enligt vad nomadskolinspektören meddelat, icke trots intensiv uppvärmning användas, då stark kyla rådde, och bjälkarna vore så murkna, att taket vid ett tillfälle delvis fallit in.

Då nomadbarnen icke kunde bo i sina hem under skoltiden, vore det sörjt för att de antingen inackorderades i skolans närhet eller finge bo i skolhem, belägna i skolbyggnaden eller i närheten av densamma. Inackordering ägde rum endast vid skolorna i Jänsmässholmen och Storvallen. Vid övriga skolor vore skolhem av olika typ och beskaffenhet anordnade. Sålunda bodde barnen i Håka-fot och Arjeplog inom skolbyggnaden, men förläggningen vore alltför trång och, särskilt vid den förra skolan, av mycket bristfällig beskaffenhet. I Skarvsjö hyrdes skolhemslokaler åt barnen i en bondgård,

men även här vore förläggningen trång och oändamålsenlig. I Änge däremot hyrdes fullt ändamålsenliga och moderna skolhemslokaler i därför av svenska missionssällskapet särskilt uppförda byggnader.

I Karesuando, Lannavaara, Jukkasjärvi, Killinge och Vaikijaure, d. v. s. i samtliga byskolor norr om Arjeplogs distrikt, utgjordes skolhemmen av hushållskåtor, som emellertid visat sig vara föga ändamålsenliga såsom skolhem. En hushållskåta hade en golvyta av 20 à 25 kvadratmeter och en rymd av högst 25 kubikmeter. Antalet personer i kåtan kunde vara 13 à 15, varför luftutrymmet per person vore mycket otillräckligt. En sådan förläggning av barnen kunde givetvis icke vara hygienisk, och trångboddheten i kåtan gjorde, att smittofaran vore högst betydlig. Barnens föräldrar hade uttalat sitt missnöje med hushållskåtorna och vissa nomadskolfullmäktige hade yrkat på deras avskaffande och ersättande med vanliga skolhemsbyggnader. Från vederbörande provinsialläkares sida hade även hushållskåtorna varit föremål för livligt klander. Jukkasjärvi kommuns hälsovårdsnämnd hade även med anledning av en svårartad mässlingepidemi i februari 1938 påtalat de hälsovådliga lokaler, i vilka nomadskolbarnen bodde och finge sin undervisning. Nämnden påpekade, att barnen i många fall hade sämre bostadsförhållanden vid nomadskolan än i sina egna hem, och att det skulle väcka en storm av förbittring, om den bofasta befolkningens barn skulle i något avseende omhändertagas på samma sätt som nomadbarnen. Ehuru dessa tillhörde en nomadiserande stam av landets befolkning, borde de beredas fullt människovärdiga bostäder under sin skolvistelse.

Av vad överstyrelsen här anfört framginge med tydlighet, att hushållskåtorna icke kunde anses såsom hygieniska eller eljest ändamålsenliga bostäder för nomadbarnen och att införandet av dessa kåtor måste anses såsom ett missgrepp, som snarast möjligt borde rättas. Överstyrelsen funne det därför angeläget, att nomadskolinspektörens förslag om byggande av skolhem för nomadbarnen genomfördes.

Som framginge av vad förut anförts, funnes inom nomadskolväsendet, yttrar överstyrelsen, endast en skola, där såväl undervisningslokaler som skolhem fyllde rimliga anspråk, nämligen skolan i Änge i Jämtland. Å samtliga övriga skolplatser vore om- eller nybyggnad behöflig. Nomadskolinspektören beräknade kostnaderna för samtliga byggnader till 1,449,700 kronor, vilka skulle kunna fördelas på tre år. Sedan dess hade emellertid byggnadskostnaderna stigit betydligt, och då såväl ritningar som kostnadsberäkningar syntes vara i behov av byggnadssakkunnig granskning, hade överstyrelsen vänt sig till byggnadsstyrelsen för erhållande av ny och sakkunnig beräkning av kostnaderna.

Skolöverstyrelsen hade hos nomadskolinspektören gjort förfrågan angående dels möjligheterna till sambruk av lokaler för nomadskolor och folkskolor, dels lämpligheten av att för nomadskolväsendets räkning använda seminarielokalerna i Murjek. Vad den förra frågan beträffade, ansåge nomadskolinspektören, att det föreslagna sambruket av lokaler skulle kunna äga rum i Jukkasjärvi, Killinge, Vaikijaure och Arjeplog, om nämligen skol-distrikten uppförde byggnader för ändamålet. Överstyrelsen återkomme till denna fråga i samband med nybyggnadsförslagen på de olika platserna.

Vad den senare frågan beträffade, hänvisade inspektören till yttrande av nomadskolfullmäktige i de lappbyar, som skulle beröras av en sådan anordning. Dessa fullmäktige ville icke hava sin skola förlagd till Murjek, som låge alltför långt från nomadernas flyttningvägar. Inspektören själv vore av samma åsikt och framhölle bland annat, att miljön i Murjek verkade främmande för nomaderna. Överstyrelsen instämde i vad inspektören anförde. Även länsstyrelsen i Luleå och domkapitlet därstädes hade ställt sig tveksamma till förslaget. Enligt meddelande från byggnadsstyrelsen uthyrdes lokalerna i Murjek för närvarande dels till folkskolestyrelsen, dels till kyrkorådet i Jokkmokk. Lokalerna syntes vara behövliga för kommunen, och byggnadsstyrelsen hade övervägt, huruvida icke lokalerna borde överlåtas på kommunen.

Överstyrelsen ville i detta sammanhang framhålla, att frågan om införande av minst $34 \frac{4}{7}$ veckors lästid för samtliga klasser i nomadskolan samt rörande sommarvisteskolornas borttagande vore helt oberoende av de föreslagna byggnadsfrågorna. Införande av heltidsläsning medförde ej något ökat behov av lokaler vare sig för undervisning eller bostäder. Lika litet komme sommarvisteskolornas borttagande att medföra ökat lokalbehov. Däremot komme lokalerna att utnyttjas mera effektivt och under längre tid av året, därest nämnda anordningar genomfördes.

Överstyrelsen behandlar härefter de för de särskilda nomadskolorna uppgjorda byggnadsförslagen.

Karesuando byskola. *Byggnadsstyrelsen* hade funnit ritningarna till skolhuset kunna i huvudsak godtagas men har framställt vissa erinringar mot detaljutformningen av lärarbostaden och skolhemmet. Kostnaderna för de föreslagna nybyggnadsarbetena för ifrågavarande skola hade beräknats till 170,600 kronor, vilket belopp byggnadsstyrelsen ansåge med hänsyn till numera inträffade prisstegringar böra höjas med omkring 15 procent till 196,000 kronor.

Till de av byggnadsstyrelsen framställda anmärkningarna borde enligt *skolöverstyrelsens* mening hänsyn tagas vid utarbetandet av definitiva ritningar. Till den av byggnadsstyrelsen angivna kostnadssumman komme kostnader för inventarier 7,000 kronor och för inköp av tomt 1,300 kronor. De sammanlagda kostnaderna för en byskola i Karesuando belöpte sig sålunda till $(196,000 + 7,000 + 1,300 =) 204,300$ kronor.

Överstyrelsen instämde i de anmärkingar, som byggnadsstyrelsen framställt, samt ville därjämte framhålla, att skolhuset torde kunna utföras efter en mera koncentrerad plan, exempelvis genom förläggning av två lärosalar på nedre botten samt gymnastiksal och slöjdsal i vindsvåningen, varvid en väsentlig minskning i kostnaderna torde kunna vinnas.

Lannavara byskola. *Byggnadsstyrelsen* hade icke något att i huvudsak erinra beträffande de föreslagna ändringsarbetena å de nu av staten ägda skollokalerna. Dessa arbeten avsåge inredning av vinden för lärarbostäder. De av byggnadsstyrelsen framställda anmärkningarna beträffande skolhemmet vid Karesuando byskola gällde i huvudsak även skol-

hemmet i Lannavaara. De beräknade kostnaderna för byggnadsarbetena vid denna skola torde enligt byggnadsstyrelsens beräkningar böra höjas med omkring 15 procent eller från 130,000 till 150,000 kronor.

Skolöverstyrelsen erinrade, att till den av byggnadsstyrelsen angivna summan borde läggas kostnad för inventarier för 7,000 kronor, varför de sammanlagda kostnaderna för byskolan i Lannavaara belöpte sig till 157,000 kronor.

Överstyrelsen funne sig kunna i huvudsak godtaga den föreslagna ombyggnaden av skolhuset. Rörande skolhemmet instämde överstyrelsen i byggnadsstyrelsens anmärkningar. Det syntes emellertid tveksamt, huruvida så stort antal barn, varom här vore fråga — 50 å 55 — lämpligen borde förläggas i ett och samma skolhem. Därest skolhemsbyggnaden gjordes tillräckligt rymlig, ansåge sig överstyrelsen dock kunna för sin del godkänna anordningen.

J u k k a s j ä r v i b y s k o l a. Även mot ritningarna för detta byggnadsföretag har *byggnadsstyrelsen* framställt erinringar. De till 224,200 kronor beräknade kostnaderna för byggnadsarbetena vid denna skola torde enligt byggnadsstyrelsens mening böra höjas med omkring 15 procent till 258,000 kronor.

Det syntes *skolöverstyrelsen* tveksamt, huruvida lokaler för undervisning i gymnastik och slöjd vore behöfliga vid denna skola. Nomadskolinpektören hade meddelat, att han icke hade något att erinra mot att nomadskolan och folkskolan på denna plats begagnade samma lokaler för nämnda ändamål. Folkskolinspektören i Norrbottens norra inspektionsområde hade emellertid på förfrågan meddelat, att folkskolan i Jukkasjärvi kyrkby saknade lokaler för undervisning i gymnastik och slöjd. Beslut om nybyggnad föreläge dock. Därest sådan komme till stånd, syntes det vara lämpligast, att denna, som sannolikt bleve större än nomadskolan, komme att innehålla ifrågasvarande lokaler och att dessa finge disponeras av nomadskolan. Härom borde underhandlingar föras med skoldistriktet, innan definitiva ritningar för nomadskolan uppgjordes.

Då barnantalet i denna skola beräknades till omkring 80, torde det icke vara tillrädligt att, såsom de företedda ritningarna avsåge, förlägga alla barnen till ett och samma skolhem. Det kunde icke anses lämpligt att så väsentligen överskrida det för arbetsstugor och skolhem föreskrivna högsta barnantalet. Överstyrelsen räknade med att två skolhem vore behöfliga, vartdera för 40 barn. Merkostnaden för byggande av två skolhem beräknade överstyrelsen till 45,000 kronor. Kostnaden för hela skolanläggningen skulle med tillägg av denna summa belöpa sig till (258,000 + 45,000 =) 303,000 kronor, vartill borde läggas kostnad för inventarier med 13,000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för byskolan i Jukkasjärvi kunde alltså beräknas till 316,000 kronor. Därest lokaler för gymnastik och slöjd visade sig vara obehöfliga, minskades dessa kostnader.

K i l l i n g e b y s k o l a. *Byggnadsstyrelsen* har ifrågasatt vissa ändringar i ritningsförslaget bland annat i syfte att i skolhuset erhålla en lämpligare gruppering av de olika lokalerna. Kostnaderna för de föreslagna byggnadsarbetena vid denna skola hade beräknats till 261,900 kronor och torde enligt byggnadsstyrelsens beräkningar böra ökas med omkring 15 procent till 301,000 kronor.

Skolöverstyrelsen ville framhålla, att vid denna skola liksom i Jukkas-

järvi torde nomadskolan och folkskolan kunna begagna samma lokaler för undervisningen i gymnastik och slöjd. Enligt vad folkskolinspektören i Norrbottens norra inspektionsområde upplyst, saknades emellertid vid folkskolan lokaler för dessa ändamål, och distriktet hade för närvarande icke planer på att tillbygga skolhuset. Inspektören ansåge det vara lyckligast, om nomadskolan här uppförde gymnastiksal m. m., vilka utrymmen sedan skulle få disponeras av skoldistriktet mot skälig ersättning.

Även för denna skola ansåge sig överstyrelsen böra räkna med två skolhem, enär barnantalet uppginge till omkring 90, varför det av byggnadsstyrelsen anförda beloppet, 301,000 kronor, borde ökas med 45,000 kronor. Därtill komme 13,000 kronor för inventarier, varför den sammanlagda summan uppginge till 359,000 kronor.

Vaikijaure byskola. Ritningarna till nybyggnaden för skolhuset kunde av byggnadsstyrelsen i huvudsak godtagas. Mot utformningen av lärarbostaden och skolhemmet har styrelsen framställt vissa anmärkningar. De till 182,300 kronor beräknade kostnaderna för nybyggnadsarbetena vid denna skola torde böra höjas med omkring 15 procent till 210,000 kronor.

Skolöverstyrelsen anför, att nomadskolinspektören även i fråga om denna skola meddelat, att sambruk av lokaler för gymnastik och slöjd kunde äga rum, därest sådana lokaler uppfördes för folkskolans räkning. Överstyrelsen hade emellertid från vederbörande folkskolinspektör erhållit upplysning om att sådana lokaler icke komme att byggas i Vaikijaure. Folkskolan därstädes vore liten och gammal och skulle troligen komma att indragas. Den kunde ej heller användas av nomadskolan. Överstyrelsen måste alltså räkna med att den nya nomadskolan skulle innehålla alla behövlige lokaler.

Överstyrelsen hade inhämtat, att därest folkskolan i Vaikijaure komme att nedläggas, den där befintliga, för en lärare avsedda lärarbostaden, som torde vara av god beskaffenhet, möjligen skulle kunna övertagas av nomadskolan. Innan de nya ritningarna definitivt fastställdes, borde besked här om inhämtas. För närvarande borde kostnaderna enligt byggnadsstyrelsens uppgift beräknas till 210,000 kronor, vartill borde läggas 7,500 kronor till inventarier och 1,300 kronor för inköp av tomt.

Sammanlagda kostnaderna för byskolan i Vaikijaure belöpte sig alltså på 218,800 kronor, vilka givetvis bleve lägre, därest folkskolans lärarbostad kunde övertagas och den planerade bostadsbyggnaden göras mindre.

Arjeplogs byskola. Byggnadsstyrelsen hade icke ansett sig kunna tillstyrka byggnadsförslagets alternativ I, som innebure en ombyggnad av den i olika etapper tillbyggda, nuvarande dåliga av staten ägda byggnaden. Styrelsen förordade därför i princip det alternativ, som avsåge uppförandet av nybyggnader för skola, lärarbostad och skolhem. Beträffande ritningarna till dessa byggnader hänvisade styrelsen till vad som anförts rörande förslaget till motsvarande byggnader vid Karesuando byskola. De beräknade kostnaderna borde även här ökas med omkring 15 procent till 196,000 kronor.

Skolöverstyrelsen ville liksom byggnadsstyrelsen tillstyrka det senare alternativet. Därigenom skulle även kunna vinnas en ur vissa synpunkter bättre förläggning av skolan. För närvarande vore den belägen mitt inne i det tätbebyggda samhället, vilket kunde anses mindre lämpligt. Enligt vad nomadskolinspektören meddelat, skulle Arjeplogs kommun gärna i utbyte mot den nuvarande tomten lämna en annan tomt, och enligt vad över-

styrelsen inhämtat skulle sådan måhända kunna erhållas på lämplig plats i närheten av lapparnas ålderdomshem i utkanten av samhället.

Lapparna själva syntes emellertid önska, att skolan fortfarande finge vara förlagd till den gamla tomten. Det torde enligt nomadskolstadgan ankomma på vederbörande domkapitel att fatta beslut rörande skolans förläggning. Därest emellertid byggnadsstyrelsen eller en särskild byggnadskommitté finge i uppdrag att uppföra anläggningen, torde åt denna även uppdragas att bestämma om tomt för skolan.

Vid underhandlingar i denna fråga borde också frågan om behövligheten av gymnastik- och slöjdsalar beaktas. För närvarande finnes ej gymnastiksal i folkskolan men kunde enligt uppgift från vederbörande folkskolinsektör möjligen komma att snart byggas.

Kostnaderna för en nybyggnad för byskolan i Arjeplog beräknades alltså till 196,000 kronor jämte 7,000 kronor för inventarier eller sammanlagt 203,000 kronor.

V ä s t e r b o t t e n s n o m a d s k o l d i s t r i k t. *Byggnadsstyrelsen* förordade det alternativ, som upptog tre mindre skolor, framför det, som avsåge en större centralskola, vilken senare skulle draga större kostnader. *Byggnadsstyrelsen* hade i huvudsak icke något att erinra beträffande ritningarna till nybyggnad för skola vid tre olika skolanläggningar. Mot slaget till ritningar för skolhem hade byggnadsstyrelsen framställt vissa erinringar. De beräknade kostnaderna för nybyggnad av ifrågavarande tre skolanläggningar vore avsevärt för låga och torde böra höjas med omkring 30 procent eller från sammanlagt 124,290 kronor till 162,000 kronor.

Skolöverstyrelsen erinrar, att för den händelse en centralskola för hela länet fortfarande skulle vara önskvärd, hade inspektören även låtit utarbeta ritningar och kostnadsförslag för en sådan. Sammanlagda kostnaden uppginge till 152,000 kronor. Överstyrelsen ansåge det förra alternativet ändamålsenligare, och förordade liksom byggnadsstyrelsen detta. Ritningarna torde i huvudsak kunna godtagas. Till de anmärkingar, byggnadsstyrelsen framställt, torde läggas, att klassrummets höjd borde göras åtminstone 3,4 meter. Då det här vore fråga om ett rätt ringa barnantal i varje skola — nu vid centralskolan i Skarvsjö sammanlagt omkring 35 — borde emellertid utrönas, huruvida möjligheter till inackordering av barnen förefunnes, varigenom byggande av skolhem måhända kunde undvikas vid någon av skolorna.

Till de kostnader, byggnadsstyrelsen angivit, borde läggas kostnader för inventarier — enligt nomadskolinsektören 1,070 kronor per skola — och för inköp av tomter, vilka av inspektören beräknades kosta 800 kronor per tomt.

De sammanlagda kostnaderna för byggnaderna inom Västerbottens distrikt borde alltså beräknas till $(162,000 + 3,200 + 2,400 =) 167,600$ kronor.

J ä m t l a n d s n o m a d s k o l d i s t r i k t. Vad *byggnadsstyrelsen* anfört beträffande byggnaderna för skolanläggningarna inom Västerbottens nomadskoldistrikt gällde även de föreslagna tre skolanläggningarna inom detta distrikt. Byggnadskostnaderna borde även i detta fall beräknas till sammanlagt 162,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att det icke syntes vara uteslutet, att förläggningssorten för ifrågavarande skolor bleve en annan och för lappar-

na lämpligare än nu. Ätminstone vore detta fallet med skolan i Håkafot, som av lapparna önskades bliva förflyttad till Gäddede.

Även här torde det böra utrönas, om det vid någon av skolorna vore möjligt att inackordera barnen, varigenom byggande av skolhem skulle kunna inbesparas.

För dessa skolanläggningar torde böra gälla samma ritningar och kostnader som för skolorna i Västerbottens distrikt. Nomadskolinspektören beräknade dock här ett något lägre tomtpris, 500 kronor per tomt. Givetvis borde fastigheten i Håkafot försäljas efter skolans förflyttning.

Kostnaderna för skolbyggnaderna i Jämtlands distrikt kunde beräknas uppgå till (162,000 + 3,200 + 1,500 =) 166,700 kronor.

Enligt skolöverstyrelsens beräkningar skulle alltså kostnaderna för ifrågasvarande nomadskolbyggnader m. m. uppgå till:

Karesuando	kronor	204,300
Lannavaara	»	157,000
Jukkasjärvi	»	316,000
Killinge	»	359,000
Vaikijaure	»	218,800
Arjeplog	»	203,000
Västerbottens distrikt	»	167,600
Jämtlands distrikt	»	166,700

Summa kronor 1,792,400.

Enligt nomadskolinspektörens förslag skulle det äskade byggnadsanslaget fördelas på tre år, varvid medel skulle anslås under *första året* till skolorna i Karesuando, Lannavaara, Gäddede, Ammarnäs, Tärna och Vilhelmina, under *andra året* till skolorna i Jukkasjärvi, Arjeplog och två anläggningar i Jämtlands distrikt och under *tredje året* till skolorna i Killinge och Vaikijaure. Fördelades kostnaderna på de tre närmaste budgetåren, skulle alltså erfordras för budgetåret 1939/40 584,500 kronor, för budgetåret 1940/41 630,100 kronor och för budgetåret 1941/42 577,800 kronor.

Överstyrelsen ville vidare framhålla, att byggnadsstyrelsen i sin skrivelse till överstyrelsen anført, att det syntes påkallat, att de föreliggande ritningarna till de olika skolanläggningarna underkastades omarbetning. Byggnadsstyrelsen hade härvid framhållit önskvärdheten av att lämplig arkitekt anlätades för denna omarbetning i vad rörde byggnaderna i Norrbottens län. Även överstyrelsen ansåge, att förnyade ritningar vore nödvändiga såväl med hänsyn till en bättre planläggning av byggnaderna som ock i syfte att i vissa fall kunna nedbringa kostnaderna. Överstyrelsen förutsatte, att vid denna omarbetning såväl byggnadsstyrelsens som skolöverstyrelsens anmärkningar och önskemål vunne beaktande. Utöver vad överstyrelsen i det föregående vid redogörelsen för de olika byggnadsförslagen anført, finge överstyrelsen ytterligare framföra vissa mera allmänna önskemål, som i de föreliggande ritningarna icke hade tillräckligt beaktats.

Fönsterytan i skolsalarna borde utgöra minst 20 procent av golvytan.

Korridorerna borde om möjligt givas 2,5 meters bredd.

Skolhemmens sovrum borde lämna 3,25 m² golvyta och 10 m³ luftkub för varje barn och 60 cm:s avstånd mellan sängarna. Tvättrummen borde läggas i mera direkt samband med sovrummen. Sjukrum borde finnas i skolhem. Vid utarbetande av ritningarna för skolhem borde planlösningen av de senast byggda skolhemmen i Norrland studeras.

Jämlikt gällande stadga angående nomadundervisningen skulle erforderliga lokaler för byskola anskaffas genom vederbörande domkapitel efter förslag av nomadskolinspektören; dock att, när för ändamålet erfordrades inköp eller uppförande av särskild byggnad eller mera omfattande reparationer av befintlig lokal, ärendet skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Då vederbörande domkapitel hittills varit den myndighet, som anskaffat lokaler för nomadväsendet och ansvarat för dessas underhåll, syntes det kunna ifrågasättas, huruvida det icke borde uppdragas åt domkapitlen att ansvara för uppförande även av de byggnader, varom nu vore fråga. Omfånget av den byggnadsfråga, som det här gällde, syntes emellertid närmast tala för att de nya nomadskolanläggningarna uppfördes av byggnadsstyrelsen och redovisades å statens allmänna fastighetsfond. Det avlägsna läget av dessa skolor, långt från huvudstaden, gjorde dock, att det möjligen skulle medföra omgång och visst dröjsmål, därest byggnadsstyrelsen skulle uppföra byggnaderna. Måhända skulle det därför vara ändamålsenligast, att — även om byggnaderna skulle redovisas å fastighetsfonden — utförandet av byggnadsplanerna, i likhet med vad i vissa andra fall skett, uppdroges åt en byggnadskommitté, eller kanske hellre tre byggnadskommittéer, en i vart och ett av de län, där nomadskolor funnes. Överstyrelsen ansåge sig icke kunna avgöra hur en sådan kommitté borde vara sammansatt. Dock syntes det överstyrelsen lämpligt, att såväl domkapitel som länsstyrelse däri bleve representerade, samt att nomadskolinspektören däri deltog såsom sakkunnig eller ledamot.

Utgifterna för underhåll av nomadskolväsendets byggnader utginge för närvarande från nomadskolans omkostnadsstat och hade under senare år växlat mellan 1,000 och 3,000 kronor. Därest de nya byggnaderna skulle redovisas å statens allmänna fastighetsfond, komme byggnadsstyrelsen att i framtiden svara för underhållet, och nomadskolornas omkostnadsstat kunde då undergå viss reducering. Sedan byggnaderna färdigställt, kunde omkostnadsstaten även minskas med de belopp, som nu utginge för hyror å de platser, där nybyggnader uppförts. För närvarande uppginge hyror till 5,900 kronor per år, av vilken summa dock omkring 2,000 kronor vore beräknade för uppvärmning.

De av nomadskolinspektören beräknade kostnaderna för inventarier syntes vara upptagna till ett väl lågt belopp. Överstyrelsen kunde som jämförelse exempelvis nämna, att inventarierna för vartdera av de skolhemsbyggnader i Arjeplogs och Jörns skoldistrikt, till vilka statsbidrag genom Kungl. Maj:ts beslut den 17 juni 1938 beviljats, beräknats kosta 10,000 kronor. Dessa skolhem vore vart och ett avsedda för 40 barn, alltså lika många som vid det nu planerade skolhemmet vid nomadskolan i Vaikijaure. För denna skola hade emellertid inventariestkostnaderna beräknats endast till 7,500 kronor för hela skolanläggningen. Överstyrelsen ansåge därför, att kostnaderna för inventarier vid de här planerade skolbyggnaderna borde upptagas med ett icke oväsentligt högre belopp.

Då det slutligen gällt att taga ställning till frågan om storleken av det anslagskrav, som borde föreläggas 1939 års riksdag, så hade överstyrelsen visserligen uppmärksammat behovet av snabba åtgärder för anskaffande av ändamålsenliga lokaler för nomadskolorna, vilket behov talade för att hela det erforderliga anslaget beviljades redan av nämnda riksdag. Överstyrelsen hade dock med hänsyn bland annat dels till nomadskolininspektörens förslag om anslagets fördelning på tre år, dels till svårigheten att samtidigt övervaka uppförandet av byggnader på så många, långt från varandra belägna platser, dels ock till det bristfälliga skick, i vilket flera av de föredragna ritningarna befunne sig, ansett det lämpligast, att uppförandet av byggnaderna måtte ske i tre etapper i den ordning, som nomadskolininspektören förordat. För budgetåret 1939/40 torde alltså böra anvisas ett anslag å 584,500 kronor. Detta belopp torde dock böra ökas till 600,000 kronor dels för att medgiva anlitage av sakkunnig person för omarbetning av huvudritningarna och i den mån så vore behövt, utarbetande av detaljritningar, dels ock på grund av att kostnaderna för anskaffande av inventarier till skolanläggningarna syntes för lågt beräknade.

Byggnadsstyrelsen har i yttrande den 15 november 1938 anfört:

Beträffande de föreslagna ny- och ombyggnadsarbetena och de för desamma genomförande beräknade kostnaderna tillåte sig byggnadsstyrelsen åberopa, vad byggnadsstyrelsen anfört i sitt yttrande till skolöverstyrelsen, och finge byggnadsstyrelsen samtidigt meddela, att styrelsen icke hade något att för sin del erinra beträffande de av skolöverstyrelsen i dess skrivelse av den 11 oktober 1938 framställda ytterligare önskemål beträffande anordnandet av här avsedda lokaler.

I fråga om sättet för de föreslagna byggnadsarbetenas utförande biträdde byggnadsstyrelsen, vad skolöverstyrelsen anfört, att det skulle medföra onödig omgång, därest dessa arbeten skulle ombesörjas av byggnadsstyrelsen, och funne sig byggnadsstyrelsen böra tillstyrka det av överstyrelsen framförda förslaget att för ändamålet tillsattes byggnadskommittéer inom respektive län. Dessa kommittéer, vilka syntes böra bestå av representanter för vederbörande domkapitel och länsstyrelser ävensom eventuellt nomadskolininspektören, torde vid behov böra anlita biträde av vederbörande länsarkitektkontor.

Vad beträffade underhållet och redovisningen av nomadskolanläggningarna, syntes det byggnadsstyrelsen lämpligast, att vederbörande domkapitel i överensstämmelse med vad som hittills varit fallet komme att ansvara för underhållet. Det torde knappast föreligga någon anledning, att redovisa dessa anläggningar å statens allmänna fastighetsfond, då desamma till följd av sitt läge knappast torde tänkas kunna utnyttjas för annat ändamål än det nu avsedda och sålunda icke heller kunde anses representera något i penningar evalverbart avyttringsvärde.

Vad slutligen beträffade kostnaderna för inventarier, vore byggnadsstyrelsen icke i tillfälle att göra något uttalande rörande desamma.

Länsstyrelsen i Umeå har den 14 december 1938 yttrat sig i ärendet och därvid anfört huvudsakligen följande:

En god skolunderbyggnad behövde icke hava till följd, att nomadbarnen droges ifrån renskötseln och nomadlivet, men den gjorde dem helt säkert bättre skickade att taga upp kampen för tillvaron, om de en gång nödgades söka sin utkomst på andra levnadsbanor. Redan i ett tidigare utlåtande, avgivet den 31 maj 1937, hade länsstyrelsen framhållit, att nomadundervisningen, såsom den vore organiserad, blivit föremål för ett allmänt missnöje bland nomaderna inom länet, vilka med rätt eller orätt ansåge densamma som en lägre och i olika hänseenden minder- värdig skolform. Samtidigt uttalade länsstyrelsen, att en reformering av nomadskolväsendet i enlighet med nomadskolinspektörens förslag, vilket för Västerbottens län innebure indragning av de tre visteskolorna med sommarkurser ävensom av byskolan i Skarvsjö samt inrättande i deras ställe av högst tre visteskolor med i huvudsak samma lästid, som tillämpades i byskolan, d. v. s. med undervisningen förlagd till en höst- och en vårtermin, otvivelaktigt skulle bliva till gagn för undervisningen. Som emellertid länsstyrelsen då icke haft tillfälle att taga del av nomadskolinspektörens utredning i byggnadsfrågan, och kostnaden för anskaffande av lokaler för nomadundervisningen följaktligen icke kunde bedömas, hade länsstyrelsen i det sammanhanget icke närmare ingått på spörsmålet, vilken organisation, som kunde vara lämpligast.

Då det gällde ett ställningstagande till denna fråga, kunde man icke bortse från sakens ekonomiska sida. Beträffande kostnaderna för de ifrågasatta olika skolanläggningarna hänvisade länsstyrelsen till en av länsarkitekten verkställd utredning.

Nomadskolinspektören hade, såsom förut antytts, för Västerbottens län föreslagit, att nomadbarnen skulle placeras i tre olika skolor, en i vardera av de tre socknar, dit barnen hörde, nämligen Sorsele, Tärna och Vilhelmina, samt att skolorna skulle förläggas till platserna Ammarnäs, Tärna och Saxnäs. Detta förslag hade förordats av skolöverstyrelsen under motivering, bland annat, att kostnaderna för en sådan anordning skulle bliva mindre än om en centralskola uppfördes. Länsarkitekten hade emellertid visat, att kostnaderna för en lösning enligt det av skolöverstyrelsen förordade alternativet — alternativ I — skulle bliva väsentligt högre än vid anordnandet av en centralanläggning enligt alternativ II i länsarkitektens yttrande. Därtill komme, att man i fråga om alternativ I måste räkna med högre driftkostnader.

Utginge man från att sammanlagda barnantalet utgjorde 35, skulle vid genomförandet av alternativ I på varje skola komma i medeltal 12 barn, vilket antal måhända komme att nedgå i samma mån, som en redan skönjbar övergång skedde från nomadlivet till fast bosättning. Då skolöverstyrelsen med hänsyn till det ringa barnantalet ifrågasatt utackordering av nomadbarnen i enskilda hem, varigenom byggande av skolhem skulle kunna undvikas, ansåge sig länsstyrelsen böra på det bestämdaste avstyrka en sådan anordning, främst med hänsyn till den trångboddhet och de ofta mindervärdiga bostäder, som förekomme å de tänkta skolförläggningsplatserna. Denna mening syntes också helt sammanfalla med det enhälliga uttalande, som antogs vid samefolkets landsmöte i Arvidsjaur år 1937, vari framhölls såsom »landsmötets uttryckliga vilja och önskan», att ordentliga skolhem skulle anordnas vid de fasta nomadskolorna.

En kompromisslösning av frågan innebure det förslag, alternativ III, som framlagts av länsarkitekten och som avsåge ett bibehållande av prin-

cipen om särskild för nomadbarnen avpassad undervisning samt förläggning av barnen i särskilda annex i anslutning till arbetsstugorna i Ammarnäs och Saxnäs samt till skolhemmet i Tärna eller, om så befunnnes lämpligare, till den där planerade arbetsstugan. Förslaget syntes tillfredsställande ur förläggningssynpunkt och skulle, jämfört med alternativ I, komma att medföra avsevärd minskning av utgifterna.

Den för Västerbottens läns vidkommande lämpligaste anordningen syntes emellertid vara en lösning enligt alternativ II med en centralskola jämte skolhem i Tärna i anslutning till Skytteanska skolan på sätt länsarkitekten föreslagit. En sådan lösning skulle medföra fördelen av en bättre skolform samtidigt som den ur organisatorisk synpunkt måste erbjuda påtagliga fördelar. Kostnaden hade av länsarkitekten beräknats till 175,000 kronor, under det att en lösning enligt det av skolöverstyrelsen förordade alternativ I efter länsarkitektens utredning skulle kosta 240,000 kronor.

Mot en sådan centralskola kunde måhända den invändningen göras, att vissa barn måste sändas relativt långt bort från sina hem, men detta syntes icke vara något avgörande skäl, då nomaderna själva, vilka vore vana att ofta byta vistelseort, icke torde tillmäta avståndet till skolan någon större betydelse, särskilt som redan nu samma förhållande föreläge beträffande byskolan i Skarvsjö. Länsstyrelsen förutsatte givetvis, att bidrag till barnens resor för inställelse vid skolan samt för hemresa vid läsårets slut skulle utgå av statsmedel. Den årliga kostnaden härför torde röra sig omkring 1,000 kronor.

Länsstyrelsen ville ytterligare nämna, att förslag om upprättande av en central skola för Västerbottens län framfördes även motionsvis till förenämnda landsmöte i Arvidsjaur av lappombud från Västerbottens län och att landsmötet uttalade sitt gillande av förslaget.

På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn till den numera föreliggande utredningen ville länsstyrelsen för sin del förorda, att i fråga om Västerbottens län nomadskolväsendet organiserades i enlighet med nämnda alternativ II och att kostnaden för skolanläggningen beräknades enligt länsarkitektens förslag till 175,000 kronor.

I detta sammanhang finge framhållas, att väsentliga olikheter vore rådande mellan Västerbottens län och Norrbottens län, så att den organisation, som här föreslagits beträffande det förra länet, säkerligen icke lämpade sig för det senare.

Skolöverstyrelsens förslag, att utförandet av byggnadsplanerna skulle uppdragas åt byggnadskommittéer, en i vart och ett av de län, där nomadskolor funnes, ansågs länsstyrelsen lämpligt.

Länsarkitekten i Västerbottens län har i yttrande till länsstyrelsen i Umeå anført bland annat följande:

De angivna kostnaderna för de ifrågasatta byggnadsföretagen i Västerbottens distrikt syntes vara alltför lågt uppskattade. Denna uppfattning om kostnaderna delades även av byggnadsstyrelsen, som ansett, att byggnadskostnaderna borde höjas med 30 procent.

Enligt länsarkitektens förmenande vore emellertid den höjning av de beräknade byggnadskostnaderna, som byggnadsstyrelsen föreslagit, icke tillräcklig. För skolbyggnaden borde en kostnad beräknas av lägst 32 kronor per kubikmeter och för skolhemmet en kostnad av lägst 35 kronor. Till dessa kostnader måste läggas kostnaden för tomtförvärf, stängsel, an-

ordnande av uppfartsväg och eventuellt väg fram till allmän väg för ut-
husbyggnad samt icke minst kostnaderna för tillgodoseendet av behovet
av tillräcklig vattentillgång och för ett anordnande av avlopp. Icke minst
kostnaderna för sistnämnda behov kunde många gånger uppgå till hart när
otroliga belopp. I varje fall måste tillräckliga medel avsättas härför. De
av länsarkitekten i det följande angivna kostnaderna härför finge icke be-
traktas som maximala, utan endast vad de sannolikt kunde antagas komma
att uppgå till. Ett tillägg till kostnadsberäkningen av 10 procent vore under
dessa förhållanden oundgängligen nödvändigt.

Som en jämförelse kunde nämnas, att för den samtidigt föreslagna skol-
anläggningen i Karesuando i Norrbottens län hade beräknats ett kubik-
pris av ungefär 32 kronor för skolbyggnaden, 39 kronor för skolhemmet
och 35 kronor för bostadsbyggnaden. Dessa kostnader hade byggnads-
styrelsen ansett böra höjas med 15 procent.

Vad inventarierna beträffade, hade endast helt obetydliga belopp beräk-
nats härför. Det måste dock ihågkommas, att de befintliga inventarierna
endast till obetydlig del kunde förväntas vara sådana, att de lämpligen
kunde användas i en ny anläggning. För såväl skola som skolhem borde
man därför räkna med nyanskaffning i stor utsträckning. Med ledning av
de erfarenheter, som vunnits vid uppförandet av de sista arbetsstugorna,
som uppförts i Västerbottens län, kunde kostnaderna för utrustandet av ett
litet skolhem icke sättas lägre än till 6,000 kronor, varvid dock måste för-
utsättas, att icke all utrustning bleve ny.

Nomadskolinspektören hade beräknat kostnaderna för en anläggning en-
ligt alternativ I till 42,500 kronor. Byggnadsstyrelsen hade ansett, att bygg-
nadskostnaden måste höjas till 54,000 kronor.

En ytterligare avsevärd höjning av dessa totala kostnader vore emeller-
tid enligt länsarkitektens förmenande oundgängligen nödvändig, och borde
desamma därför beräknas till följande belopp:

Skolbyggnad 630 kubikmeter à 33 kronor	kronor	21,000
Skolhemsbyggnad 1,100 kubikmeter à 35 kronor	»	38,000
Tomt, stängsel, planering, uthus, etc.	»	3,000
Vatten- och avloppsledningar	»	3,000
Inventarier i skola	»	1,000
Inventarier i skolhem	»	6,000
Oförutsett, cirka 10 procent	»	8,000

Summa kronor 80,000.

Som en jämförelse kunde nämnas, att för en planerad arbetsstuga i Tärna,
avsedd för 40 barn, hade kostnaderna beräknats till 100,000 kronor, varav
på byggnaden, räknat efter en byggnadskostnad av 35 kronor per kubik-
meter, komme 79,000 kronor, på tomt etc. 3,000 kronor, på vatten etc.
3,000 kronor och på inventarier 15,000 kronor. Byggnadskostnaden per
kubikmeter måste i denna vara lägre än i det mindre skolhemmet, där
kök och dylikt intogs förhållandevis stor del.

Den totala kostnaden för en lösning enligt alternativ I borde därför,
i stället för till 127,500 kronor, beräknas till minst 240,000 kronor.

Kostnaden för alternativ II hade av nomadskolinspektören beräknats till
152,500 kronor.

Efter den av länsarkitekten angivna beräkningsgrunden borde kostnaderna emellertid beräknas till följande belopp:

Skolhem, samma kostnad som för arbetsstuga i Tärna kronor	79,000
Inventarier i skolhem	» 15,000
Skolbyggnad 1,500 kubikmeter à 35 kronor	» 52,500
Inventarier i skola (inkl. gymnastik)	» 5,500
Tomt, stängsel, planering, uthus, etc.	» 5,000
Vatten- och avloppsledningar	» 3,000
Oförutsett, cirka 10 procent	» 15,000

Summa kronor 175,000.

Denna beräkning överensstämde väl med den av nomadskolinspektören gjorda, vilken innebure, att kostnaden, exklusive inventarier, vore 152,500 kronor.

För skolhemmet hade beräknats samma kostnad som för den tidigare omnämnda arbetsstugan, då den kunde förväntas få samma storlek och utformning i övrigt.

Den föreslagna skolbyggnaden motsvarade icke de krav, man nu ville ställa på en sådan byggnad, varför kostnaden för densamma måste räknas högre. Då emellertid denna anläggning sannolikt skulle ligga i Tärna, och en omfattande utbyggnad av Skytteanska skolan inom kort måste komma till stånd, syntes länsarkitekten lämpligt, att gymnastiksal och slöjdsalar icke byggdes i nomadskolan, utan att motsvarande lokaler i Skytteanska skolan finge användas för nomadundervisningen.

Under dessa förhållanden skulle skolbyggnaden behöva bestå endast av två skolsalar med tillhörande utrymmen. En sådan byggnad finge beräknas kosta minst 37,000 kronor. För lärarpersonalen skulle lämpligen uppföras en särskild byggnad, vilken kunde beräknas kosta 20,000 kronor.

Kostnaden för en anläggning av denna typ skulle då bli:

Skolhemsbyggnad	kronor 79,000
Inventarier i skolhem	» 15,000
Skolbyggnad	» 37,000
Lärbostad	» 20,000
Tomt, stängsel, planering, uthus, etc. . .	» 4,000
Vatten- och avloppsledningar	» 3,000
Inventarier i skola	» 2,000
Oförutsett	» 15,000

Summa kronor 175,000.

Den totala kostnaden för en lösning enligt alternativ II borde, i stället för till 152,500 kronor, under dessa förhållanden beräknas till minst 175,000 kronor.

Då fråga föreläge om utbyggnad av Skytteanska skolan, skulle man kunna tänka sig en lösning, som innebure, att nomadskolan helt förlades till densamma, varvid en del av skolan, inrymmande två skolsalar, skulle avses för nomadskolans behov.

Därest en sådan lösning ur praktisk synpunkt vore möjlig, torde detta innebära den billigast tänkbara lösningen av problemet. Kostnaden härför skulle ställa sig sålunda:

Helt fristående skolhemsanläggning	kronor	100,000
Del i skolbyggnad, 15,000 kronor per lärosal	»	30,000
Lärbostäder	»	20,000
Inventarier i skola	»	2,000
Oförutsett, cirka 10 procent	»	13,000
		<hr/>
	Summa kronor	165,000.

Kostnaden för en variant av alternativ II, innebärande byggandet av särskilt skolhem och inredande av nomadskola i samband med nybyggnader vid Skytteanska skolan, borde alltså beräknas till minst 165,000 kronor.

Skolöverstyrelsen hade ställt sig tveksam till ett anordnande av särskilda skolhem, avsedda för endast något över 10 barn, vilket skulle bli nödvändigt vid alternativ I. Nomadskolinpektörens utredning gäve dock vid handen, att de vore nödvändiga, då man icke kunde räkna med inackordering av barnen, vilken sistnämnda synpunkt länsarkitekten bestämt ville understryka.

Med anledning härav hade länsarkitekten undersökt de ungefärliga kostnaderna för ytterligare ett alternativ III. Skolbyggnaden skulle härvid uppföras på sätt som nomadskolinpektören i alternativ I föreslagit och helt fri, om än i närheten av den befintliga skolan å platsen. I stället för anordnandet av ett särskilt skolhem skulle ett annex uppföras till arbetsstugorna i Saxnäs och Ammarnäs samt till skolhemmet i Tärna eller, om så befundes lämpligare, till den där planerade arbetsstugan. Detta förutsatte åtminstone i Saxnäs och Ammarnäs, att en särskild mindre byggnad uppfördes, avsedd att inrymma nomadbarnen och en för deras vård avsedd person, vilken givetvis bleve underordnad föreståndarinnan vid arbetsstugan. I denna byggnad borde sålunda finnas två sovsalar för barnen, ett personalrum emellan dessa, ett dagrum samt erforderliga biutrymmen. Barnen skulle således äta i den »riktiga» arbetsstugan och använda sig av i densamma befintlig badavdelning, slöjdsalar och dylikt. Vidare måste de redan befintliga sjukrummen få anses tillräckliga även för tillbyggnaden. En sådan byggnad, uppförd i en våning, kunde förväntas erhalla en yta av 150 kvadratmeter och finge beräknas kosta i uppförande 23,000 kronor.

Kostnaden för en anläggning av denna typ skulle uppgå till:

Tillbyggnad till arbetsstuga	kronor	23,000
Inventarier till densamma	»	4,000
Skolbyggnad	»	21,000
Skoltomt, stängsel, planering, etc.	»	2,000
Vatten- och avloppsledning	»	3,000
Inventarier i skola	»	1,000
Oförutsett, cirka 10 procent	»	6,000
		<hr/>
	Summa kronor	60,000.

Skulle man tänka sig den lösningen, att skolan förlades på samma tomt som den befintliga skolan på platsen, kunde kostnaden minskas med tomtkostnaden, varjämte kostnader för vattenanskaffningen skulle fördelas på båda skolorna. Därjämte kunde de oförutsetta kostnaderna säkerligen något nedbringas. En lösning efter denna princip skulle därför kunna beräknas kosta 55,000 kronor.

Den totala kostnaden för en lösning, innebärande uppförande av skolbyggnad enligt alternativ I men med inackordering av barnen i närliggande arbetsstuga, borde beräknas till sammanlagt minst 180,000 kronor.

Vad byggnadernas underhåll beträffade, ansåge länsarkitekten sig böra framhålla, att därest en centralskola uppfördes i Tärna det icke vore omöjligt, att densamma redovisades å statens allmänna fastighetsfond, enär i länet förut funnes en anläggning, som redovisades å denna fond, nämligen Skytteanska skolan.

I en till länsstyrelsen ingiven kompletterande skrivelse har länsarkitekten meddelat, att nomadskolinspektören ansett de av länsarkitekten verkställda kostnadsberäkningarna för alternativ I alltför höga och till stöd härför åberopat ett från en byggmästare i Lycksele infordrat anbud å 56,000 kronor för uppförande av en skolanläggning av ifrågasatt slag i fullt färdigt skick. Länsarkitekten har framhållit, att till angivna summa borde läggas kostnad för ritningar, kontroll och administration, vilka borde beräknas till 3,000 kronor. Härigenom komme kostnaden att uppgå till 59,000 kronor eller till det belopp, länsarkitekten beräknat, exklusive uthus.

Länsstyrelsen i Luleå har i utlåtande den 31 december 1938 yttrat följande:

Den av överstyrelsen nu utformade planen för erforderliga byggnaders utförande, omfattande dels skolhem vid samtliga byskolor inom Norrbottens län, dels ny- eller tillbyggnad av skolhus och lärarbostäder, funne länsstyrelsen — ehuru länsstyrelsen ej ansett sig kunna ingå på någon teknisk granskning av de olika byggnadsprojekten — vara ändamålsenlig och väl ägnad att lösa byggnadsfrågan för nomadskolorna inom länet för en lång tid framåt. Vad särskilt beträffade skolan i Arjeplog, ville länsstyrelsen för sin del förorda alternativ II, då länsstyrelsen med kännedom om den nuvarande skolbyggnadens dåliga beskaffenhet ansåge, att en påbyggnad av densamma ej kunde skapa fullt ändamålsenliga lokaler.

De av skolöverstyrelsen gjorda kostnadsberäkningarna hade länsstyrelsen givetvis ej kunnat i detalj granska, men då de ursprungliga kostnadsförslagen syntes vara uppgjorda vid olika tider under åren 1934—36 och skolöverstyrelsen höjt de däri beräknade priserna med i runt tal 15 procent, befarade länsstyrelsen med kännedom om de avsevärda prisstegringar, som under de senaste åren inträffat å alla slags byggnadsmaterialier, att dessa höjningar blivit allt för nätt tilltagna. Vidare kunde man misstänka, att vid kostnadernas beräkning nödig hänsyn ej tagits till en del av arbetsplatsernas avlägsna läge och därmed följande fördyring av alla materialier. Så t. ex. hade för skolhemmet i Karesuando, som läge på över 18 miles avstånd från närmaste järnvägsstation, och där duglig skog till erforderligt virke ej funnes på närmare håll än minst 5 mil, beräknats precis samma kostnad som för en liknande byggnad i Arjeplog, som dock hade tillgång till skog och såg på platsen, och där avståndet till närmaste järnvägsstation vore endast 8 mil. Länsstyrelsen ansåge därför, att även kostnadsberäkningarna borde underkastats en allmän översyn i samband med den av överstyrelsen föreslagna omarbetningen av ritningarna till de olika skolanläggningarna.

I likhet med överstyrelsen ansåge länsstyrelsen, att hela det föreliggande omfattande byggnadsprojektet icke lämpligen borde komma till utförande på en gång, utan att det borde fördelas å tre etapper i den ordning, förslaget innehölle.

Slutligen ansåge sig länsstyrelsen böra framhålla, att ledningen av och kontrollen å ifrågavarande omfattande byggnadsarbeten säkerligen bleve svår att på ett lämpligt sätt anordna på grund av arbetsplatsernas avlägsna läge och omöjligheten att på många av dem kunna erhålla kompetenta personer för ett sådant uppdrag. I likhet med överstyrelsen ansåge länsstyrelsen, att varken domkapitlet eller byggnadsstyrelsen lämpligen kunde belastas med den närmaste ledningen av arbetet, utan att detta borde anförtros åt särskilda byggnadskommittéer, möjligen en för varje socken eller åtminstone en för varje län. Dessa kommittéer syntes lämpligen kunna bestå av en utav domkapitlet utsedd ledamot jämte nomadskolinspektören, vilka med biträde av en byggnadsakkunnig såsom kontrollant borde få ledningen av byggnadsarbetena sig anförtrodd. Därest Kungl. Maj:t skulle finna sig kunna godtaga en sådan anordning, borde närmare bestämmelser utfärdas rörande dessa kommittéers befogenheter jämte de grunder, varefter ersättningen till de av domkapitlet utsedda ledamöterna borde utgå. Då tillsättandet av dylika kommittéer givetvis komme att medföra rätt dryga kostnader, särskilt i form av reseersättningar, kunde det ifrågasättas, om ej de i kostnadsförslagen beräknade utgifterna för arbetsledning och oförutsedda kostnader, i regel upptagna till 10 procent, vore alltför lågt tilltagna.

Domkapitlet i Härnösand har i yttrande den 18 januari 1939 anfört:

Domkapitlet måste på anförda skäl på det livligaste förorda den gjorda framställningen om anslag till nybyggnader. De för Västerbottens nomadskola med alternativ I betecknade, men tydligen för Jämtlands län ursprungligen uppgjorda ritningarna måste anses vara ur alla synpunkter väl avpassade och ändamålsenliga. Då nomadskolinspektören lyckats erhålla till den 1 augusti 1939 bindande anbud å uppförande inom Västerbottens län av fullständig skolanläggning med skolhem och uthus, inklusive installationer, vissa inventarier samt tomtplanering och staket för 53,700 kronor, torde priserna icke behöva beräknas högre för Jämtlands län. På grund av erfarenheter kunde vitsordas, att skolinventarierna i stort sett vore användbara och icke för närvarande tarvade nyuppsättning i alltför hög grad. Möjligheten att undvika uppförande av skolhemsbyggnader vore på de avsedda tre glest befolkade platserna synnerligen begränsad. Endast i Gäddede, om skolan i Håkafot komme att flyttas dit, kunde goda inackorderingshem i tillräckligt antal möjligen påräknas. De övriga platsernas inackorderingsmöjligheter vore hygieniskt mycket otillfredsställande.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att i samråd med byggnadsstyrelsen med anledning av vad i ärendet senast yttrats av länsstyrelserna i Umeå och Luleå samt domkapitlet i Härnösand ånyo avgivna utlåtande i ärendet, har *skolöverstyrelsen* i yttrande den 3 februari 1939 efter samråd med byggnadsstyrelsen anfört huvudsakligen följande:

Vad först anginge frågan om nomadskolornas förläggning i Västerbottens län, så ansåge överstyrelsen fortfarande, att en organisation med tre mindre skolor vore att föredraga framför en centralskola för hela länet.

Som överstyrelsen tidigare framhållit, vore den nuvarande förläggningen i Skarvsjö olämplig, då denna by vore en typisk bondby utan egentlig förbindelse med lapparna. Det av länsarkitekten i Västerbottens län nu framlagda och av länsstyrelsen i samma län tillstyrkta förslaget att förlägga en centralskola i Tärna vore så till vida lämpligare, att skolan i så fall skulle komma att ligga på en plats, där lappar bodde och dit lappar ofta komme. För de lappar, som bodde i Vilhelmina och Sorsele socknar skulle emellertid härigenom avståndet till skolan bliva ännu längre än vad nu vore fallet. Väglängden från Ammarnäs till Tärna vore omkring 30 mil, likaså väglängden från Saxnäs till Tärna. Redan nu hade det visat sig, att lapparna emellanåt reagerat mot det långa avståndet mellan hemmet och skolan, och Kungl. Maj:t hade i vissa fall efter ansökan medgivit lappbarn att bevista närmaste folkskola i stället för att sändas till skolan i Skarvsjö. Överstyrelsen kunde icke finna annat än att det för lapparna vore fördelaktigare, att var och en av de tre socknarna, varom här vore fråga, erhöle sin skola, förlagd till ett samhälle med nära förbindelse med lapparna. Överstyrelsen finge därför hemställa, att den organisation för nomadskolorna i Västerbottens län, som överstyrelsen tidigare ifrågasatt, måtte bliva genomförd, detta även om en sådan organisation, såsom det syntes av nu av länsarkitekten i Västerbottens län framlagda och av byggnadsstyrelsen i en till överstyrelsen ingiven promemoria delvis bekräftade beräkningar, skulle bliva något dyrare än en centralskola.

Därest emellertid en centralskola skulle uppföras i Tärna, ville överstyrelsen som sin mening uttala, att denna icke borde förläggas i omedelbar anslutning till Skytteanska skolan, men att givetvis gymnastik- och slöjdsalar kunde vara gemensamma för båda skolorna.

Vad kostnadsberäkningarna beträffade, hade överstyrelsen i sin skrivelse den 11 oktober 1938 beräknat, att för de skolanläggningar, för vilka anslag borde begäras av 1939 års riksdag, skulle erfordras 600,000 kronor. På grund av vad dels länsstyrelsen i Norrbottens län och länsarkitekten i Västerbottens län nu framhållit, dels byggnadsstyrelsen anfört i nämnda promemoria framginge, att den begärda summan ytterligare borde ökas. Byggnadsstyrelsen framhölle, att arbetslönerna inom rörlednings- och elektriska facken blivit höjda och att byggnadssumman för skolorna i Västerbotten på grund härav borde ökas med 3,000 kronor. Efter vad överstyrelsen inhämtat, torde av samma anledning byggnadskostnaderna för samtliga anläggningar, för vilka anslag skulle begäras av innevarande års riksdag, böra höjas med 10,000 kronor. Svårare vore att beräkna de kostnadshöjningar, som, på grund av vad i övrigt anförts, kunde vara påkallade. Därest emellertid ytterligare 20,000 kronor, d. v. s. omkring 3,000 kronor för varje anläggning, tillades, och den sammanlagda anslagssumman för budgetåret 1939/40 därigenom ökades till $(600,000 + 10,000 + 20,000 =)$ 630,000 kronor, syntes kostnaderna böra kunna täckas.

Såsom framgår av en vid överstyrelsens yttrande fogad promemoria från byggnadsstyrelsen har styrelsen kostnadsberäknat en centralskolanläggning i Västerbottens distrikt enligt alternativ II, innefattande skolhus, skolhem och uthusbyggnad, till sammanlagt 155,000 kronor. Här i ingå icke inventarier, tomtkostnad, yttre ledningar och övriga arbeten å tomtområdet.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår, föreligger till bedömande ett omfattande program för anskaffning av nya och förbättrade lokaler för

nomadskolorna. Bedömandet av denna fråga är i viss mån beroende av huru man för framtiden tänker sig utvecklingen på detta speciella område av det statliga undervisningsväsendet. Innan medel ställas till förfogande för genomförande av ett byggnadsprogram av den storleksordning, varom här är fråga, måste man göra klart för sig, huruvida den nuvarande skolorganisationen, vars ledande princip är, att undervisningen skall vara förlagd till särskilda för nomadbarnen avsedda skolor, i fortsättningen bör bibehållas eller om dessa barn i stället böra *erhålla undervisning i vanliga folkskolor* tillsammans med den bofasta befolkningens barn eller eventuellt i särskilda för lappbarnen inrättade avdelningar av de lokala folkskolorna. Såväl nomadskolinspektören som andra i ärendet hörda myndigheter hava ställt sig avvisande till tanken att nu nedlägga nomadskolorna. Vägande skäl synas mig hava anförts för denna uppfattning. Att i organisatoriskt hänseende samordna nomadundervisningen med det kommunala folkskolväsendet torde möta betydande svårigheter av principiell och praktisk art, icke minst på grund av de säregna förhållanden, varunder den nomadiserande lappbefolkningen lever och har sin utkomst. Jag är därför fullt ense med de myndigheter, som uttalat sig i denna fråga, om det lämpliga och ändamålsenliga i att undervisningen av nomadlapparnas barn alltjämt bedrives under hävdvunna former, utan samband med undervisningen i de vanliga folkskolorna.

I samband med det föreliggande förslaget om anskaffande av nya lokaler för nomadskolorna hava framförts jämväl vissa förslag av skolorganisatorisk art. Den ifrågasatta *omorganisationen av nomadskolväsendet i Västerbottens nomadskoldistrikt* synes mig böra genomföras från och med tidpunkt, som kan befinnas lämplig med hänsyn till den ståndpunkt, jag i det följande intager i fråga om skolornas förläggning och uppförandet av nya skol- och skolhemslokaler inom distriktet. Önskemål hava vidare uttalats, att frågan om ordnande av *fortsättningsskolundervisning för nomadbarn* måtte göras till föremål för särskild utredning. Skolöverstyrelsen anser, att i samband därmed åtskilliga andra frågor, exempelvis beträffande sommarvisteskolornas ändamålsenlighet, den årliga lästidens längd och antalet läroår, böra upptagas till omprövning. För egen del finner jag, att den nuvarande organisationen av undervisningen för de flyttande lapparnas barn i åtskilliga avseenden giver anledning till berättigade erinringar. En särskilt framträdande brist i skolorganisationen synes mig vara, att nomadskolväsendet icke inrymmer möjlighet till fortsatt undervisning för nomadbarnen. Jag finner det angeläget, att såväl nyssberörda fråga som de av överstyrelsen antydda spörsmålen upptagas till övervägande. Det är min avsikt att inom den närmaste tiden underställa Kungl. Maj:t frågan om utredning i berörda hänseenden. Såvitt jag kan finna, är det icke erforderligt att uppskjuta genomförandet av det föreliggande byggnadsprogrammet till dess ställning tagits till de förslag, i vilka berörda utredning kan komma att utmynna.

Redogörelsen i det föregående ger vid handen, att de nuvarande *lokaler* för *nomadundervisningen* förete allvarliga brister. De s. k. hushållskåtorerna hava enhälligt utdömts av myndigheterna såsom ohygieniska och hälsovådliga. Det framlagda byggnadsprogrammet innebär, att dessa mindervärdiga och osunda förläggningar skola ersättas av skolhemsbyggnader. Skolanläggningarna i övrigt, såväl de av staten ägda som de, vilka förhyras för nomadskolväsendets räkning, äro enligt den föreliggande utredningen av den art, att det icke är försvarbart att i oförändrat skick bibehålla dessa lokaler. Allenast vid en enda skola — i Änge i Jämtlands distrikt — stå fullgoda lokaler till förfogande. Jag finner det oundgängligt, att staten skyndsamt vidtager åtgärder för att avhjälpa de konstaterade bristerna. Såvitt jag av utlåtanden av i förhållandena väl insatta personer kan finna, är det icke att befara, att åtgärder, som innebära, att nomadbarnen komma att under skoltiden leva under samma betingelser som den bofasta befolkningen, skola vara ägnade att draga de nomadiserande lapparna från nomadlivet. Anledning föreligger alltså icke att på sådana grunder ställa sig betänksam mot en modernisering av nomadskolornas lokaler.

På grund av det bristfälliga skick, i vilket de nuvarande lokalerna befinna sig, är det framlagda byggnadsprogrammet mycket omfattande och avser samtliga nomadskolor utom skolan i Änge. Möjligheterna att nedbringa kostnaderna äro icke stora, då goda skollokaler icke kunna förhyras och inackordering i enskilda hem i flertalet fall icke kan förekomma och enligt min mening även helst bör undvikas. Emellertid torde på vissa punkter besparingar kunna ernås, därest sambruk i fråga om lokaler för slöjd och gymnastik kan anordnas med närgränsande folkskolor, en möjlighet, som på vissa håll icke synes vara utesluten. I frågans nuvarande läge är det icke görligt att fullt ut överblicka dessa möjligheter, men jag förutsätter, att vid byggnadsföretagens planering särskild uppmärksamhet ägnas denna sida av saken och för övrigt alla åtgärder, som kunna vara ägnade att nedbringa kostnaderna för byggnadsprogrammets förverkligande. Frånsett en beskärning av lokalanskaffningsprogrammet för Västerbottens och Jämtlands nomadskoldistrikt, som i det följande ifrågasättes, har jag funnit mig böra i huvudsak biträda det av skolöverstyrelsen framställda förslaget om anordnande av nya lokaler för nomadskolorna.

De i ärendet företedda ritningarna och arbetsbeskrivningarna synas icke befinna sig i ett i alla hänseenden tillfredsställande skick och torde böra i viss utsträckning omarbetas med beaktande av de av skolöverstyrelsen och byggnadsstyrelsen framförda erinringarna. Denna uppgift liksom även bestyret med byggnadsföretagens utförande torde böra lämpligen anförtros åt tre särskilda byggnadskommittéer, en för Norrbottens, en för Västerbottens och en för Jämtlands län. Det lärer få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma angående byggnadskommittéernas sammansättning samt på förslag av vederbörande myndigheter fastställa instruktioner för

dessa kommittéer och eventuellt ifrågakommande föreskrifter om särskild ersättning åt ledamöter. Kostnaderna för kommittéerna torde få bestridas av byggnadsanslaget. Jag förutsätter, att kommittéerna få sig anförtrodd jämväl uppgiften att i förekommande fall förberedelsevis handlägga frågor om förvärv av skoltomter och eventuell avyttring av nuvarande skolanläggningar. Dessa frågor böra dock därefter underställas Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. Innan byggnadsarbetena igångsätts, torde kommittéerna böra till Kungl. Maj:t ingiva fullständiga byggnadsritningar jämte beskrivning, ävensom nya kostnadsberäkningar. Anmärkas må, att vid bifall till vad i det följande föreslås den för Jämtlands län ifrågasatta byggnadskommittén icke behöver vara i verksamhet under nästa budgetår.

Jag har övervägt lämpligheten av att redan nu fixera det belopp, till vilket kostnaderna för byggnadsföretagens utförande högst må uppgå. De i ärendet föreliggande kostnadsberäkningarna sluta på ett sammanlagt belopp av omkring 1,800,000 kronor, inklusive utgifter för tomtanskaffning och inventarier. Det vill emellertid förefalla, som om kostnadsberäkningarna i vissa fall icke skulle vara så fullständiga som önskligt varit. Endast de beräkningar, som i fråga om Västerbottens nomadskoldistrikt verkställt av länsarkitekten i Västerbottens län, synas innefatta utgifter, som föranledas av arbeten för iordningställande av tomt, för framdragande av ledningar och dylikt. Ehuru jag beaktar svårigheterna att, innan byggnadernas förläggning i detalj slutligt bestämts och utan undersökningar på ort och ställe, verkställa uttömmande beräkningar i dessa hänseenden, vill jag framhålla, att det varit av värde, om sådana beräkningar uppskattningsvis verkställt till ledning för dem, på vars bedömande frågan om byggnadsföretagens utförande ytterst ankommer. Enligt vad jag under hand från byggnadsstyrelsen inhämtat, låter det sig icke göra att nu framlägga säkrare uppgifter rörande storleken av berörda kostnader. Med hänsyn härtill har jag icke funnit mig böra nu tillstyrka en maximering av kostnaderna för byggnadsprogrammets utförande. Jag förutsätter emellertid, att byggnadskommittéerna skola hava att i möjligaste mån söka nedbringa kostnaderna och eftersträva att hålla de av byggnadsföretagen föranledda sammanlagda kostnaderna — inklusive utgifterna för kommittéernas egen verksamhet och för inventarier — inom ramen av det av skolöverstyrelsen och byggnadsstyrelsen angivna totalbeloppet av omkring 1,800,000 kronor. Härvid har jag beaktat, att vissa besparingar torde kunna ernås genom den av mig i det följande ifrågasatta förenklingen av byggnadsprogrammet och genom de åtgärder, som i det föregående antytts. Jag förutsätter, att slutliga kostnadsberäkningar skola kunna underställas 1940 års riksdag i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1940/41.

Ehuru exempelvis Skytteanska skolan i Tärna nu ingår i statens allmänna fastighetsfond, har jag dock efter samråd med chefen för finansdepartementet på av byggnadsstyrelsen anförda skäl kommit till den uppfatt-

ningen, att ifrågavarande byggnader för nomadskolväsendet icke lämpligen böra för närvarande redovisas å statens allmänna fastighetsfond. Anslag för ändamålet torde böra anvisas under riksstatens åttonde huvudtitel.

Beträffande detaljerna i det föreliggande byggnadsprogrammet må följande anföras.

Vad angår Arjeplogs byskola, hava två alternativa förslag framställts, det ena avseende ombyggnad av de nu befintliga lokalerna, det andra uppförande av en nybyggnad. Då fullgoda skäl synas mig hava anförts för det senare alternativet, ansluter jag mig till detta. Härvid förutsätter jag, att kommunen på föreslaget sätt ställer tomt till förfogande för ändamålet, om en förflyttning av skolan befinnes ändamålsenlig.

I fråga om lokalerna för Västerbottens distrikt hava olika meningar framförts. Myndigheterna äro ense om att den nuvarande till Skarvsjö förlagda centralskolan har ett ur vissa synpunkter olämpligt läge. Jag delar denna uppfattning. I fråga om den framtida förläggningen av nomadskolorna inom distriktet gruppera sig meningarna väsentligen kring två förslag. Det ena av dessa förslag innebär, att tre mindre skolanläggningar skulle uppföras, det andra att nomadundervisningen även i fortsättningen skulle förläggas till en centralskola, förslagsvis belägen i Tärna kyrkby. Enligt mitt förmenande tala de starkaste skälen för en koncentration av undervisningen till *en* skola. Då det här gäller anordningar för endast omkring 35 barn, kan jag ej finna det ändamålsenligt, att tre skilda skolor med skolhem upprättas för det ringa antal barn, som skulle komma att besöka varje dylik skola. Därtill kommer, att engångskostnaderna och möjligen även de löpande årskostnaderna bliva lägre, om en centralskola bygges, än om tre särskilda skolbyggnadsföretag utföras. Byggnadsstyrelsen har beräknat kostnaderna för ifrågavarande tre skolor till 165,000 kronor och för en centralskola till 155,000 kronor, varvid i båda fallen hänsyn icke tagits till tomtkostnader, yttre ledningar eller andra arbeten å tomtområdet eller möbler och inventarier. Andra i ärendet verkställda kalkyler synas utvisa, att kostnadsskillnaden kan komma att bliva ännu större, än de nyssnämnda siffrorna utvisa. Därest sambruk i fråga om slöjd- och gymnastiklokaler kan anordnas med Skytteanska skolan i Tärna, torde kostnadssumman för centralskolan enligt vad under hand inhämtats från byggnadsstyrelsen kunna nedbringas med omkring 15,000 kronor till 140,000 kronor. Vid Skytteanska skolan finnes för närvarande enligt uppgift en fullt tillräcklig slöjdsal. Gymnastiksal saknas däremot, och elevernas gymnastikundervisning äger rum i skolans kapprum. En tillbyggnad av skolan för anordnande av gymnastiksal lär emellertid vara planerad. Icke blott de ekonomiska synpunkterna tala för övrigt för förslaget om uppförande av en centralskola i Tärna. En sådan lösning av lokalfrågan medför fördelen, att undervisningen kan bedrivas i en i pedagogiskt hänseende lämpligare skolform, än som skulle kunna komma till användning vid de tre mindre skolorna.

Jag föreslår alltså, att för Västerbottens nomadskoldistrikt uppföres en centralskola i Tärna som ersättning för den nuvarande centralskolan i Skarvsjö. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag det lämpligt, att nämnda skola icke förlägges i omedelbar anslutning till Skytteanska skolan. Dock förutsätter jag som nämnts, att lokalerna för slöjd och gymnastik bliva gemensamma för dessa båda skolor.

Även i Jämtlands nomadskoldistrikt synes barnantalet vara väl lågt för att motivera det byggnadsprogram, som av överstyrelsen förordats för detta distrikt. En centralisering av nomadundervisningen i anslutning till vad av mig tillstyrkts beträffande Västerbottens nomadskoldistrikt synes mig kunna ifrågasättas. Förhållandena äro visserligen i en del hänseenden olikartade; sålunda är undervisningen redan nu, i motsats till vad inom Västerbottens skoldistrikt är fallet, i viss utsträckning decentraliserad. Innan ståndpunkt fattas till skolöverstyrelsens förslag i denna del synas emellertid lämpligen möjligheterna att begränsa antalet skolanläggningar i Jämtlandsdistriktet böra genom skolöverstyrelsens försorg närmare övervägas. Härigenom fördröjes ett genomförande av det föreliggande byggnadsprogrammet icke i annan mån än att, såsom av det följande framgår, den föreslagna skolanläggningen i Gäddede icke bör ingå i den byggnadsetapp, som bör påbörjas under budgetåret 1939/40. Jag förutsätter, att slutligt förslag rörande lokaler för nomadskolorna i Jämtlands nomadskoldistrikt skall kunna underställas 1940 års riksdag.

Nomadskolinspektören har föreslagit, att under budgetåret 1939/40 de för Karesuando, Lannavaara, Gäddede och Västerbottens distrikt avsedda byggnaderna skulle utföras. Skolöverstyrelsen har för ändamålet beräknat ett belopp av 630,000 kronor. Mot att nämnda skolanläggningar i första hand komma till utförande har jag intet annat att erinra än att skolan i Gäddede med hänsyn till vad av mig anförts rörande byggnadsprogrammet i Jämtlandsdistriktet icke bör ingå i första byggnadsetappen. I stället föreslår jag, att i denna etapp upptages skolan i Jukkasjärvi, vars lokaler nu synas vara i hög grad bristfälliga. Kostnaderna för denna etapp kunna i så fall med utgångspunkt från nu föreliggande beräkningar uppskattas till omkring 900,000 kronor.

Detta belopp läser emellertid icke behöva i sin helhet anvisas redan för budgetåret 1939/40. Med hänsyn till att nya ritningar och kostnadsberäkningar m. m. böra uppgöras, entreprenadanbud införskaffas och underhandlingar med vederbörande kommunala myndigheter m. fl. verkställas, torde byggnadsföretagen näppeligen kunna bliva färdigställda under nästkommande budgetår. På grund härav och med beaktande jämväl av den besparing, som torde möjliggöras vid bifall till mitt förslag rörande lokaler för nomadundervisningen inom Västerbottens distrikt, torde det i årets statsverksproposition beräknade anslaget av 400,000 kronor vara tillfyllest

för budgetåret 1939/40. Detta anslag bör lämpligen betecknas såsom reservationsanslag.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nomadskolor: Om- och nybyggnadsarbeten* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 400,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Häggqvist.